

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

ЗМІСТ

Гетьман Іван Мазепа — Дума	1
І. В-к — Абрагам Линколн	1
Е. М. — Малоросійство	3
Олександр Оглоблин — 1709 рік	7
Б. Г. — Думки на різні теми	11
А. Орликовський — Зарисовується на нове Берестя	13
Р. К. — Московська загроза на Кубі	15
В. Січинський — Мазепа і Шевченко	16
Віра Вовк — Largo De Voticario	18
” — Світанок і Захід	18
Федір Одрач — Невидима спіраль	18
Микола Бутович — Повстання проти гетьмана	22
Е. М. — Листи до любезних земляків	24
Марко Довбач — Працой і здобувай (репортаж)	26
Ф. Гончаренко — З залі Х-го З'їзду ООЧСУ	28
Т. Качалуба — Зі звіту фінансового референта	30
Резолюції Х-го З'їзду ООЧСУ	31
Бібліографія	32

**ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ**

ВІСНИК

Гетьман Іван Мазепа

ДУМА*)

(I) Всі покою щире прагнуть,
А не в сден гуж всі тягнуть,
Той на право, той на ліво,
А все браття, тото диво!
Не маш любви, не маш згоди
От Жовтої взявши Води;
През незгоду всі пропали,
Самі себе звозвали.
(II) Ей, братица, пора знати,
Що не всім нам панувати,
Не всім дано тес знати,
І речами керувати!
На корабель поглядімо,
І як много полічімо
Люду, однак сам керуєть
Стирник і сам управуєть;
Пчулка бідна матку маєть
І оноє послухаєть.
Жалься, Боже, України,
Що не в купі маєть сини!
Єден живєть із погани,
Кличєть: (III) „Сюди, Атамани!
Ідім матку ратовати,
Не даймо ей погибати!”
(IV) Другий Ляхом за грош служить,
По Вкраїні і той тужить:
(V) „Мати моя старєнькая!
Чом Ти вельми слабєнькая?
Розно тебе розшарпали,
Кгди аж по сам!) Туркам дали,
Все то фортель²⁾, щоб не міла,
І аж в кєнец зослабіла!”
(VI) Третій Москві юж голдуєть
І ей вірні услугуєть;
(VII) Той на матку нарікаєть,
І неволю проклинаєть:
(VIII) „Ліпше було не родити,
Нежли в таких бідах жити!
От всіх сторєн ворогують,
Огнем, мечем руїнують...
Чом ти братєв не учила,
Чом от себе їх пустила?
Ліпше було пробувати,
Вкупі лихо отбувати!”
(IX) Я сам бідний не здолаю,
Хіба тїлко заволаю:
„Гей, Панове Єнерали,
Чому ж сєте так оспалі?
І ви, панєство полковники,

Без жадної політики,
Озмїєся всі за руки,
Не допустїть горької муки
Матці своїй болш терпїти!
Нутє врагов, нутє бити!
(X) Самопали набувайте,
(XI) Острих сабєль добувайте,
(XII) А за віру хоч умрїте,
(XIII) І вольностєй боронїте;
(XIV) Нєхай вічна будє слава,
Жє през шаблї масм права!”

*) Написана коло 1708 р.

1) Дніпро.

2) долі.

І. В-к

АБРАГАМ ЛИНКОЛН

Країна відзначає 150 річницю народження людини, якій судилося стати героєм в боротьбі за єдність американської держави. Доля поклала на плечі А. Линколна величезну відповідальність. Доба 16-го президента співпала з остаточним оформленням тих тенденцій, що ділили південь і північ країни раніше. Більша частина півночі набула міський характер; її інтереси вимагали росту промисловости і такої митної політики, що забезпечувала б цей ріст, про що землевласницький південь не міг думати без упередження. В інтересах півночі був розподіл угідь між дрібними власниками з настирливим домаганням наділити переселенців землею. „Голосуй за те, щоб тобі дали ферму” — такий політичний лозунг дня був на півночі. Південь, де всі багатства були в руках рабовласницької олігархії, був за тим, щоб вся земля продавалась за високу ціну. Промислова північ потребувала централізованої банківської системи; аграрний південь, навпаки, негативно ставився до централізації банків. Протирічиві інтереси двох провінцій, при слабій ще тоді центральній владі, грозили розпадом держави.

Малознаний адвокат А. Линколн вже на перших кроках своєї суспільно-політичної кар’є-

ри, виступає проти рабовласництва, твердячи, що воно зачіпає не тільки інтереси південно-західного терену, а й цілої країни. В першій абзаці його промови (16 червня 1858 р.) вже визначено було шлях Америки на найближчі сім років. „... Будинок, в якому такі сильні зударі між його мешканцями, — неминуче завалиться. Я певний, що й наша держава не може існувати далі на напіврабовласницькій-напіввільній засаді. Я хочу не розпаду Союзу, не розвалу будинку — я хочу припинення розходжень”.

Влітку і восени 1858 р. маловідомий адвокат північно-західного стейту став конкурентом Стівена А. Даглеса. Противники провели сім дискусій. Іллинойські фермери їхали з родинами на возах, або йшли пішки в осмалені південним сонцем містечка стейту, щоб послухати виступи. Сенатор Даглес, в супроводі місцевих членів Клубу Демократів, — був певний себе. В кожному рухові його під час дискусії відчувалась владність, енергія, войовничість. Линколн приходив пішки. Зморщене лице його і голову на довгій шиї завжди видно було над юрбою. Хоч в Сенат переобрали Даглеса, але Линколн вже за два роки перед виборами на Президента став фігурою національного масштабу.

**

Линколн не аристократ з походження, він — аристократ духа. Людям його духового складу, енергії і життєвої наснаги завдячує Америка свою велич і могутність. Про таких 25-ий Президент ЗДА, Теодор Рузвелт, писав:

„Верхи на коні, з рушницею в руках, ми провадили вільне, суворе життя. Ми працювали під жагучим промінням південного сонця, коли розжарені безбережні рівнини світилися і дрижали від спеки. Ми зазнавали також пронизуючого холоду, коли пізно восени, зганяючи скот, об'їздили гурти. Але кожним нервом

„VISNYK” — „THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

I. Wowczuk Editor in Chief

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

ми відчували, як б'ється це суворе життя і наша праця приносила нам глибоке задоволення і радість буття”.

Щось спільного є в характері тих людей з нашими січовиками і степовиками, що здобували український південь з рушницею, ходячи за плугом.

Линколн походить з родини піонерів, що на Новій Землі будували державу, з лопатою в руках, з рушницею на плечі. Він був робітником, дроворубом, сплавляв ліс на Міссісіпі, крамарем і поштарем. У вільний від праці час самотужки вчився, дуже багато читав. На 27-му році життя склав іспит на адвоката і відкрив канцелярію в стейті Іллиной, де поселилась його родина. На початку своєї політичної кар'єри Линколн тримався поміркованих поглядів на проблему рабовласництва, вважаючи, що кожний стейт творить свою систему. Але протиріччя між двома провінціями і поведінка півдня змусила його з поміркованих позицій зійти на радикальні і очолити боротьбу за звільнення негрів. В одному листі він так визначив свою позицію до цієї кардинальної проблеми: „Моєю головною метою є збереження Союзу, а не знищення або збереження рабства”.

Кермуючись державними інтересами Линколн розумів, що звільнення негрів pomoже утримати і закріпити державну цілість. Про самих негрів тодішніх він не був високої думки, твердячи, що коли їх озброїти, то зброя швидко опиниться в руках противників.

Обрання Линколна на президента (осінь 1860 р.) прискорила вибух Горожанської війни. Південь, скориставшись його обранням, відділився і проголосив свою „Конфедерацію південних стейтів Америки”. Почалась горожанська війна, в якій визначився на півдні талановитий Роберт І. Лі, а на півночі — Абрагам Линколн. В найскрутніших ситуаціях А. Линколн не стосував демагогічних прийомів до мас, а завжди апелював до розуму і чести. Думки і вчинки його були пройняті милосердям, не зважаючи на страхіття тодішньої війни, він ніколи не кликав до помсти. Вдруге обраний на президента в 1864 р. він так закінчив свою промову (4 березня 1865 р.): „Не маючи злоби ні до кого, ставлячись з любов'ю до всіх, твердо вірячи в правду, так, як Бог дозволяє її нам бачити, будемо намагатись до-

Е. М.

МАЛОРОСІЙСТВО

Поняття малоросійство, втім сенсі, в якому тут ужито, не мало б обмежуватися українським лише світом.

Кожна многонаціональна держава, не виключаючи найбільш навіть національно-упорядкованих імперій, в процесі свого історичного існування, витворювала своєрідний перехідний тип імперської людини. Згадаймо ще донедавна пам'ятний нам тип, напр., австрійця, який, без особливих перешкод, міг бути одночасно чехом чи хорватом, поляком чи русином-українцем. Політична мудрість старого Риму, який очолював світову імперію, але ніколи не „романізував” своїх колоній, якби ще дотлівала в устрою віденської імперії Габсбургів. Правда, протягом XIX ст. в був. Австро-Угорщині проривалися тенденції до адміністративного, якщо вже не німчення, то, принаймні, вживаючи зловісної назви недавнього минуло-

вести своє діло до кінця, будемо лікувати рани народу, будемо дбати про тих, кому доведеться брати участь у боях, про вдів і сиріт”. Через три тижні південь капітулював. Шляхетним виявив себе Лінколн до переможених. На засіданні він переконує уряд бути доброзичливим і не думати про помсту, а увечері 14-го квітня його забив божевільний фанатик — актор Джон Баутс...

Лінколна називають найвизначнішою фігурою на багатолюдній тлі XIX століття. Велич його визначається двома прикметами: відданістю великій ідеї і людяністю. Лінколн — типовий американець з притаманними для американізму рисами: ідеалізмом, наполегливістю, діловитістю і умінням доводити почате діло до кінця. В складній ситуації війни йому іноді довіряли за нерішучість, але пізніше виявлялося, що він, уміючи поєднати силу з витримкою, досягав наміченого. Людина без систематичної освіти, проте його думки, спосіб вислову їх — є великими так змістом, як і формою. Дехто ще й досі вважає його мрійником. Велика помилка. Наполегливий, послідовний в ділі, незломний в помислах, він вірив, що „підставою нашого життя є любов до свободи, вільний дух, віра в те, що свобода є для всіх людей, в усіх країнах — скрізь”.

го, гляйшальтування. Але такі намагання були випадкові і ніколи не носили характеру чогось уплянованого. Тип „австрійця”, цебто — поміж чи понад-національний тип громадянина й мешканця наддунайської монархії — формувалася автоматично, хоч і досить зовнішньо, розуміється. Більш ускладнені, але, все ж подібні процеси в'язалися з виникненням типу британця або колоніального (а раніш і метропольного) француза. Вже досить відмінний характер носили аналогічні явища на терені германським, особливо — германо-пруським, отже вже східньо-європейським. Але засадничо-інакший образ бачимо на властивім сході Європи.

На теренах, що офіційно називаються нині СРСР, а, зазвичай, просто „Росією”, процеси не так творення, як роблення загальноімперського типу — мали характер радикально-відмінний вже хоча б тому, що державний устрій московської, згодом петербурзької, а від сорока літ знову московської імперії — не знав, не знає і знати не хоче жадної особовості: ані особистої, ані суспільної, ані національної, ані навіть регіональної чи класової. Тому процес формування в Росії типу імперської людини — „росіянина” не був ані процесом історичним, ані процесом взагалі*). Це був брутальний, масово-механічний виріб, виконуваний терористично-поліційною машиною тотально-зентралізованої держави. І, власне тому, що був то механістичний виріб, цебто акція видирання з живого організму підбитих і обезвладнених націй — окремих їх шматків, — імперський тип „росіянина” (в замірі, хоч і не органічний, але соціологічно можливий) не постав. В умовах характеристичної мішанини понять

*) Це історично-спізнене слово тепер все частіше пускають в обіг керівники т. зв. російської еміграції, якби попереджаючи, покищо масковані советською термінологією, інтенції керівників советської імперії. Історично — це слово мало свій сенс в заранні імперії, в часах Петра I й Катерини II, і втім сенсі — імперсько-державнім, а не національним — вживалося протягом XVIII ст. Допіру в столітті XIX урядові чинники безуспішно намагаються надати йому сенс етнічно-національний, згодом остаточно перейшовши до явного фальсифікату: „русский”.

„нація-етнос” і „державна-імперія”, державна машина в практиці механічно нагинала старі національні організми під етнічний рівень московської маси з метою, розуміється, творити єдино-недільний нарід — рускій, російський чи советський, вірніш, „нарід” — в специфічно-російським розумінні цього слова.

Результатом такої наполегливої й плянкової чинности державної машини — було з’явлення типу не росіянина, а лише: малороса, малополяка, малогрузина і навіть малосибіряка.

До речі, щоб це не звучало парадоксом, пошлюся на недавнє минуле суспільства польського, в яким тип польського малороса був безперечним соціологічним фактом. Духовим виразом і якби сублимацією цього факту був, напр., Роман Дмовський, як політик та ідеолог, і ціла дмовщина т. зв. демократії народвої, що саме своїм малоросійством отруїла взародку новоповсталу Польську Державу і в львиній долі спричинилася до її упадку**).

Що ж таке малорос?

Це — тип національно-дефективний, скалічений психічно, духово, а — в наслідках, часом — і расово.

На нашій Батьківщині, головним історичним родовищі цього людського типу, він набрав особливо-патологічного і зовсім не такого простого характеру, як на перший погляд здавався б.

Завдяки такому, а не іншому, перебігові історичного процесу на нашій землі, тип малороса ставав (принаймні, по містечках і містах) масовим, а, що найгірше, традиційним. І треба припускати, що способи, що так скажу, малоросійського виробництва вже в Москві були розроблювані протягом не одного століття, а система тієї продукції не віднині має під собою солідну, сказати б, наукову базу. Сучасні советські спеці, хоч як озброєні терором і модерними здобутками науки а la Павлов, без-

***) Замордування першого президента відновленої Польщі — Габрієля Нарутовича (інженера-гідраліка і славного швайцарського професора) — допіру тепер частина польського суспільства починає собі належно усвідомлювати. Убийник — Елігіуш Нєвядомський, людина релігійна, малар, абсолювент, щоправда, Петербурзької Академії Мистецтв, — доконав цього з мотивів патріотичних, як партійний ендек.

Піلسудський, з властивою йому інтуїцією, досить точно визначив був тоді ж, що то була „куля зі сходу”.

умовно дуже уважно перелистують і вчитуються в історичні документи багатющих архівів Посольського (й Питошного) Приказу XVI-XVII ст., Малоросійської Колегії XVIII ст., III Отделенія та Охрани XIX ст.

У нас фатально закорінилося майже переконання, що малорос — то, мовляв, неосвічений, примітивний, недорозвинений українець без національної свідомости, словом, як то кажуть, темна маса. Вистачить, мовляв, його при допомозі „Просвіти” просвітити, переконати й усвідомити — і справа полагоджена. Але кожен, хто давав собі труду зупинитися на цій проблемі, знає, наскільки вищеподана схема відбігає від дійсности.

Малоросійство, хоч явище часте і кількісне, — найменш дотикало основну нашу національну масу — селянство (що нас не мусить особливо тішити, бо не маса творить історію). У нас малоросійство було завжди хворобою не лише півінтелігентською, але — й передовсім — інтелігентською, отже поражало верству, що мала виконувати роль мозкового центру нації.

І в цім — суть проблеми.

І тут одразу ж треба виключити той тип простоліуду, який любив повторяти „моя хата з краю”, або при польських конскрипціях називав себе поліщуком чи тутейшим, як при советських переписах записує свою національність „русский”: то є лише мімікрія і самооборона, за якими тягнуться віки гіркого досвіду.

Скажемо коротко і забігаючи наперед: проблема українського малоросійства є однією з найважливіших, якщо не центральних проблем, безпосередньо зв’язаних з нашою основною проблемою — проблемою Державности. Що більше: це є та проблема, що першою встане перед державними мужами вже Державної України. І ще довго, в часі тривання й стабілізації державности, та проблема стоятиме першоплянним завданням, а для самої державности — грізним мemento.

Малоросійство бо — наша історична хвороба (В. Липинський називав її хворобою бездержавности), хвороба многовікова, отже хронічна. Ні часові застрики, ні навіть хірургія — тут не допоможуть. Її треба буде довгі-довгі десятиліття — **ізживати**.

II

Намагаючись викладати цю тему мовою стислою, з нахилом навіть до академізму, все ж відчуваєш труднощі при формулюванні думок, щоб вони були легкоскопні, доходливі. Впливає це з самої скомплікованої істоти теми. Тому, звернемось до ілюстрацій, взятих чи-то з історії, чи-то з літератури.

Не сягатимемо аж до праісторії. Зазначимо лише, що малоросіянству, певно, віддавна сприяли природні багатства і щедре підсоння нашої єдиної на світі Батьківщини. Плями майбутнього малоросійства, помітні вже в нашій Середньовіччі („люде татарські”), яскравіють в добах Литовській та Козацькій. За гетьманування Виговського і в наступній Руїні — малоросійство українське стає вже чинником політичним і виходить на арену історії.

Переяслав р. 1654 той чинник якби залегалував і він, будучи спочатку чисто чуттєвою й психологічною вадою, об'єктивно дає пізніш очевидний параліч національно-державної волі, а — дедалі — агентуру й п'яту колону Москви. Брюховецький — з одного боку, Тетеря — з другого: ось два обличчя малоросійства за Руїни. Але ще Мартин Пушкар, полковник полтавський, встає зловісним символом малоросійства по-Хмельниччини, символом знівечення перемоги під Конотопом, символом, що веде хід нашої історії аж до полтавської катастрофи, бо Кочубейщина то був плід довгих десятиліть.

Якщо колись з'явиться історія Українського Малоросійства, то автор її саме Мартина Пушкаря, правдоподібно, проголосить батьком малоросійства. Бо, повторюю, всупереч популярній у нас думці, малоросійство то не московське фільство і не ще якенебудь фільство. То — неміч, хвороба, каліцтво внутрішньонаціональне. Це — національне поразенство. Це, кажучи московською урядовою мовою XVII століття, — *шатость черкасская*, а кажучи мовою такого експерта, як цариця Катерина Друга, це — *самоотверженность малороссійская*. Отже, є то логічне степенування: хитливість, зрадливість, зрада і агентурність. Аж до часів наступних і нам найближчих.

Московське фільство чи інше фільство (їх було кілька в нашій історії) то є **можливий напрям нашої національної політики**, і в цьому сенсі був

„переяславський” момент московськості в політиці Богдана Великого, як московськості були цілі десятиліття національної політики великого Івана Мазепи. Як туркофільство Петра Дорошенка. Як змушене польонофільство Виговського чи — на наших очах — Петлюри. Всі ці приклади — то політика чи тактика.

Але малоросійство — це не політика і навіть не тактика, лише завжди апріорна і тотальна **капітуляція**.

Капітуляція ще **перед боєм**.

Московське фільство (як всяке інше фільство), передпокладає власну, контрольовану волю, отже, теоретично кажучи, може міститись в границях національної чи, тим більше, державної політики, але малоросійство, яке яскравий прояв паралічу політичної волі і думки, завжди є поза межами якої будь раціональної політики — взагалі.

Діячі Центральної Ради малоросами не були. Вони були здебільша тими, що їх окреслюється виразом „свідомі українці” (р. 1918 досить двозначно казали „переконаний українець”). Але майбутній історик не зможе політику Центральної Ради пояснити інакше, як присутністю в ній політичного малоросійства, яким були люди того покоління отруєні: брак найелементарнішого національного інстинкту і параліч політичної волі — були наявні.

З коротеньких спогадів ген. Врангеля, який в імперській гвардії був підлеглим Скоропадського, видно, що Гетьман роздумував навіть над історіософією України***). Але ці роздуми відбувалися літом р. 1918, — отже були і спізнені, і абстрактні: історію треба було тоді **вже творити**, владу, якою обмеженою вона тоді не була, здійснювати **що-хвилини**, бо час був рахований. Гетьман Павло Скоропадський під багатьма оглядами стояв неспівмірно вище від більшості лідерів Центральної Ради, але й він був і сином доби, і ровесником покоління. Як

***) Подаю, на жаль, з пам'яті такий діалог:

Врангель: Чи Україна — це поважно?

Гетьман: Цілком. Я от лише думаю, з ким їй бути: зі Сходом чи з Заходом.

Цей епізод, поданий людиною честі і шведським бароном з походження, до речі, спростовує знане „свідство” ген. Денікіна, що гетьман, мовляв, „своєчасно склав би Україну до стіп царя” і т. п. „запобігавчи” інсинуації.

що не комплекс малоросійства, то напевно „комплекс Гоголя” — тяжів і над ним. Павло Скоропадський залишив нам клясичний приклад українського політичного гамлетизму, який, до речі, тісно зв'язаний з традиційним малоросійством. І в цім була трагедія і Батьківщини, і її нещасливого сина, який на чужині залишився їй вірним аж до смерти.

III

В нормальній, незмалоросійщеній психіці кожного сина свого народу існують своєрідні „умовні рефлекси” національного інстинкту: чорне — біле, добре — зле, вірне — невірне, чисте — нечисте, Боже — диявольське.

В малоросійстві ці рефлекси пригасають і слабнуть, часом аж до повного їх зникну. В такім стані сама-но праця інтелекту не помагає, бо буде завжди спізнена. Навіть розроблена, зафіксована і по архівах (зазвичай нечитаною) переховувана національно-політична мисль — не може винагородити того інстинктивного розуму, що його називаємо часом природним, часом мужицьким, і який тісно зв'язаний з волею і характером. Цього „природженого” розуму не може замінити жадна школа, жаден титул чи диплом. Історичне малоросійство — або той розум редукувало до розмірів „мужицької арифметики”, або його наркотизувало різними мітами (спільна віра, спільний цар, спільний соціалізм чи брак географічних кордонів), або — просто вижирало, як мікроб вижирас живу тканину організму.

Що ж таке малоросійство? Це також затмарення, ослаблення і — з часом — зник історичної пам'яті. Тому і колишній Петербург, і теперішня Москва, розпоряджаючи зцентралізованим шкільництвом, таку велику вагу надавали й надають науці Історії, яка, в сполученні з відповідно підбраною літературою (а т. зв. російська література є першорядний чинник деморалізації, про що попереджував, але безуспішно, ще Володимир Антонович) — забивас історичну пам'ять української дитини з першим днем вступу її до школи.

Придивімось, що робиться в сучасній советській історіографії! Яку до дрібниць продуману програму zdeформованої й зденатурованої Історії там розроблено! Бо то — найважливіший відділ лабораторії малоросійства.

Малоросійство, як показує досвід, одночасно плекається також систематичним впорскуванням комплексу меншовартости („ніколи не мали держави”, „темне селянство”, „глупий хохол” і т. п.), насмішкуватого відношення до національних вартостей і святощів. Це — систематичне висміювання, анекдотизування й глузування зі звичаїв, обичаїв, обрядів, національної етики, мови, літератури, з ознак національного стилю, реалізації якого ставляться систематичні, плянові й терором підперті перешкоди. А коли пісню чи танець висміяти не удається, тоді їх вульгаризується й примітивізується („пісні народів СРСР”) так, щоб гопак непомітно переходив в камарінській, а бандура — через різні „капелі” — в балалайку чи гармонь. Коли ж в області науки чи мистецтва постає твір українського національного духу вартости бездискусійної і самопереконливої, тоді приходить просто реквізиція чи „соціалізація” і твір проголошується „нашим” („русским” чи — тепер — „советським”).

Для сучасників Шевченка національність нашого великого математика Михайла Остроградського була річчю очевидною. Сьогодні це „руській учоний” — вже для цілого світу. Ми знаємо, що один з фундаторів науки про міцність матеріалів та будівельної механіки — Степан Тимошенко є син нашого народу і найстарший член Наукового Т-ва Шевченка, але для цілого світу він сьогодні навіть не американець, а просто „руській”, і його, навіть перекладені, підручники в СРСР давно вже „націоналізовано” для генія „советського народу”.

Ось свіжий приклад: видатний наш мистець Олександр Довженко, який в умовинах власної держави виріс би на світового генія, пильнував аж до своєї смерти, щоб в кінці кожного його, Москвою соціалізованого, твору стояло: переклад з української. Але не вспів він склепити очі, як його тестаментарну „Зачаровану Десну” видано було в Москві велетенським накладом по-російському, а одночасно — англійський переклад з зазначенням, що він „советський”, отже — для „англомовних народів — „руській” письменник.

Уявім собі, що диявол помагатиме так само далі — і тоді, за 20-30 літ, Довженко буде так само русским, як Тимошенко і Богомолець, як Бортнянський, Боровиковський, Гоголь, Мечни-

ков, Куїнджі, Самокіш чи (до речі — з львів'ян) Айвазовський...

Київську Всеукраїнську Академію Наук перетворено на провінційну філію московської з публікаціями „на общепонятном”. Славна Київська Академія Мистецтв обернулася на провінційний „художній” Інститут, а її фундатор — геніяльний графік Юрій Нарбут — просто викреслений з історії: його пам'ять зліквідовано навіть у „всесоюзній” скалі. „Нет, не било і бить не может”... Те саме з музикою, оперою. Один з авангардових театрів ХХ ст. — театр Курбаса-Куліша знищено докореня і на його місце привернуто побутовий, фактично малоросійський театр, який, одначе, порівняти не можна з клясичним побутовим нашим театром Кропивницького-Карпенка Карого: театр „на українском язике” в УССР опинився на рівні — увічненого ще Винниченком — Гаркуна Задунайського.

Дуже прикметний недавній випадок з поеткою Ліною Костенко. По виданні тільки двох книжечок поезій — вона опинилася з кляпом в роті. Не з огляду на тематику (про кохання й соловейка така В. Ткаченко воропає собі без перешкод), хоч Л. Костенко мала необережність писати про... море, забувши, що тема моря для українців була заборонена ще в кінці 20-х рр. („ніззя”). Ні, справа була не в тематиці, а в занадто певнім тоні, занадто суверенній інтонації і занадто яскравій літературній культурі, яка — ретроспективно — виявляла рівень 20-х років, неоклясиків, Плужника ба й... Яновського, словом — зраджувала неперервально процес... А, на біду, — поетка справжня та ще й з власним стилем. Це й припечатало її долю. Вона фактично вже задушена, не вспівши навіть завітнути.

Випадок з Ліною Костенко, може, найяскравіше показує справді сатанинську чуйність советського апарату малоросизації.

Побіжно відзначені явища дають мірило сучасної советської малоросизації нашої культури і показують обсяг продукції всеохоплюючого малоросійства на нашій Батьківщині, де, до речі, вже офіційно не фігурує нарід український, лише від двох десятків літ просто „народ України”, отже не нація, а населення, мешканці, реорле, або, як тепер кажуть, жителі цієї „республіканської” колонії „советского государства”. (Закінчення в наступному числі)

Олександр Оглоблин

1709 РІК

I

Новий 1709 рік Гетьман Мазепа зустрінув у своєму гадяцькому замку серед дуже невідрадних обставин. Справді, старий рік був надто нещасливий для України й великих задумів Гетьмана. Сталося те, чого він понад усе боявся — й прийшло воно тоді, коли Гетьман найменше був на те приготований. Його союзник, шведський король Карль XII, всупереч усім плянам і сподіванням Мазепа, був змушений, пробиваючися до ворожої Москви, увійти на територію Української Держави. Тим самим терен воєнних дій був перенесений на Україну. Не дарма, як почув Гетьман про вступ шведського короля на Сіверщину, він у гніві сказав своїм однодумцям: „Чорт його сюди несе! Та він усі мої інтереси перевернув: війська великоросійські за собою на Україну впровадять на конечну її руїну й на погибель нашу”. Найголовніше те, що Гетьман мусів відкрити свої карти в момент, найбільш незручний для нього. Україна ще не була готова до боротьби за своє визволення з-під московського ярма. Українське військо здебільшого було розпорощене й великою частиною перебувало за межами країни. Фортеці не були як слід направлені. Внутрішні політичні відносини були загострені після справи Кочубея та Іскри, які зрадницьки виступили проти Гетьмана й заплатили за це головою. Народні маси, завжди невдоволені з визиску старшини та державців, немов би тільки чекали на заклик до непослуху та заворушень. Широко закросні міжнародньо-політичні пляни Гетьмана ще не були завершені, а поразка і смерть донського отамана Кіндрата Булавина зруйнувала надії Гетьмана на поміч Дону. Нарешті, Мазепа ще не встиг забезпечити собі допомоги з боку правобережної Козаччини, а підтримка Запоріжжя, завжди опозиційного щодо політики Гетьмана, була дуже сумнівна. Старий Гетьман знав, чого боявся.

Але він не міг знати, як воно станеться. Дійсність виявилася куди страшнішою, ніж її уявляв собі Мазепа. Українська столиця, його улюблений Батурин, з усіма державними установами, скарбом та архівом, з церквами й палацями, які він збудував, з так близькою Мазе-

пиному серцю бібліотекою й збіркою зброї, що її рівню не легко було знайти в цілій Європі, з усім тим, що за двадцять літ свого панування зібрав там великий державний і культурний діяч України, — стала жертвою вогню і московського варварства. Найбільш дошкульною була втрата цілої державної „армати”, що її так плакав Гетьман, великий знавець гарматної справи. „Ревно плакав над Батурином Мазепа”, який, ідучи йому на виручку, побачив тільки руїни й згарища та купи трупів оборонців і людности столиці. „О, злії й нещасливі наші початки, — казав він своєму вірному помічникові — генеральному писареві Пилипу Орликові. — Бачу, що Бог не благословив мого наміру! . . . Тепер усе піде інакше: Україна, настрашена долею Батурина, буде боятися триматися з нами заєдно”.

Цар Петро I і Меншиков, руйнуючи нелюдським способом столицю України, знали добре, що чинили. Недарма ж шведський учасник походу Їлленштєрна каже, що руїна Батурина стероризувала цілу Україну. „Москва лютує, Москва весь Батурин зруйнувала, всіх тамтешніх людей перебила й малих діток не пожаліла”, — казали скрізь на Україні. Французький дипломат сповіщав свій уряд про те, що „московський генерал Меншиков приніс на Україну всі страхиття помсти та війни. Всіх приятелів Мазепа безчесно катовано, Україна залита кров’ю, зруйнована грабунками і виявляє скрізь страшну картину варварства переможців”. Нелюдські московські репресії, оті тортури й страти в Глухові та Лебедині, що про них із жахом оповідали на Україні сто літ пізніше, як про „тиранства та звірячі лютості, що жахають саму уяву людську” („Історія Русів”), довершила московську помсту над Україною.

Падіння Батурина й окупація московським військом частини Гетьманщини дали змогу Петрові I розпорозити українські сили. Диктат про обрання нового гетьмана, страшні глухівські церемонії з церковним прокляттям на гетьмана Мазепу, традиційна московська політика „кнута й пряника”, демагогічні маніфести царя, який брехав українському народові, що „никоторой народ под солнцем такими свободами, привиліями и легкостю похвалиться не может, как по нашей, царского величества, милости малоросійській”, і що Мазепа перейшов на бік шведів, „дабы Малоросійскую землю

поработить попережнему под владѣніе польское”, врешті, шведські насильства над українською людністю — зробили своє діло. Україна й український народ були розколоти, й, замість спільної боротьби проти Москви, брат пішов на брата.

Сама природа неначе б то була проти України. По всій Європі стояла люта зима. Такої холоднечі не пам’ятали навіть старі люди. Морози почалися ще у вересні 1708 року. В листопаді вони досягли до 30 ступнів*). Учасник походу пише: „Мусили ми ночувати серед лісу, без вогню, бо дрова позамерзали і вогонь не хотів їх брати. Виставлені на вітер, не могли ми довго ні стояти, ані лежати, вітер палив нам обличчя й добирався аж до тіла; навіть часте вживання горілки не могло нас зогріти”. Сам Карл XII писав, що „зима була надто сувора, холод здавався надзвичайним, і багато з неприятелів і наших людей замерзали й відморожували руки, ноги й носи”. Морози тривали аж до половини лютого.

Та Гетьман Мазепа був не з тих, хто здасться на ласку долі. Маємо всі підстави думати, що після тимчасової депресії, викликаної тривогами й поразками 1708 року, Гетьман розпочав 1709 рік новими надіями на щасливий кінець боротьби. Принаймні, в 1709 році він розгортує широку дипломатичну й військово-стратегічну акцію, наслідки якої виявилися, на жаль, тоді, коли було вже надто пізно. Але вона дає нам змогу реабілітувати 1709 рік, в руїні й згарищах тодішньої України побачити не тільки прообраз майбутніх наших поразок, але й конечність української остаточної перемоги.

І саме ця, найважливіша для нас, сторінка історії 1709 року ще не написана. В своєму розумінні й оцінці 1709 року наша історіографія довго йшла уторованим шляхом історіографії московської, тільки, звичайно, в протилежному напрямку. В центрі думання обох була Полтава — Полтавська битва. Різниця полягала лише в тім, що для росіян це була перемога, для нас — поразка. Відповідно до того, росіяни гльорифікують 1709 рік, ми його оплакуємо. Великою мірою до цього спричинилося те, що ми не маємо українських державних архівів того часу, які або загинули тоді, або поволі нищилися згодом, або ж частково десь лежать

*) По Реомюру.

під спудом московського або іншого чужого володіння. Не маємо й тогочасної української мемуаристики, щоденників, листування — мусимо все (або майже все) реконструювати на підставі чужих і то здебільшого ворожих нам джерел. Наслідком того ми дуже мало знаємо про діяльність українського уряду Мазепи в 1709 р. Мимоволі створюється враження, немов би зникла не тільки ексекютива українського уряду на зайнятій шведами території, але й взагалі будь-яка його політична діяльність.

Це, звичайно, було не так. Вже низка дотепер відомих документальних фрагментів вказує на те, що після першого (й незатертого ніколи) враження, яке справила на Мазепу загибель Батурина й наступні події, Гетьман розгортає широку діяльність військово-адміністративну й особливо дипломатичну. Великою заслугою новітньої української історіографії було визначення правильної перспективи історичних подій тої доби. Цілком слушно каже Б. Крупницький, що „Мазепа і зорієнтовані на нього українці шукали виходу, здавалося, в моменті неповторно-сприятливої європейської ситуації. Колишні союзники Москви мусили зовсім відступити, примушені до цього військовим генієм Карла XII; Польщу завойовано, а нейтральна Прусія не сміла і пари пустити з уст. Австрія, Франція, Англія, Голляндія або явно хилилися на бік шведського короля, або не робили нічого, щоб перешкодити йому в його оперативних задумах. Туреччина готова була — принаймні на випадок успіху — прилучитись до антиросійської коаліції. Карло XII розпоряджав першорядною в Європі армією, добре озброєною і поповненою під час довгого перебування в Саксонії”. В світлі цього події на Україні 1708 року мали суто льокальне значення.

Мабуть, так дивився на це й Гетьман Мазепа на початку 1709 року. Бо саме в 1709 році був остаточно завершений грандіозний плян Гетьмана про створення великої антимосковської коаліції, куди мали ввійти, окрім України й Швеції та їх західних союзників, ще низка південно- й східноєвропейських держав та народів. Туреччина, Крим, Молдавія, Валахія, Трансільванія, Дін, Кубанські Черкеси, Калмицька Орда, Казанські Татари, Башкірія тощо, — це був справді епохальний, гідний великого політика, дипломата й державного ді-

яча, плян подолання московської могутности, утворення непереможної греблі проти московського імперіялізму. Тільки Мазепа, який поєднавав високу культуру й досвід європейської політики з досконалим знанням і глибоким розумінням східноєвропейського світу, а особливо Москви й тої московськості, небезпеку якої не тільки для України, але й для цілої Європи він ясно усвідомлював, міг бути творцем цього пляну. Що значила б перед цим пляном об'єднання й мобілізації європейських і навіть азійських сил проти Москви — порівнюючи невеличка й знесилена важкою зимою й воєнними сутичками шведська армія в далекій і чужій країні? Більш того. Що значила б за таких умов поразка цієї армії, коли Гетьман готувався підняти й кинути в бій проти Москви всі сили Заходу й Сходу!

Цей плян не був ні безпідставним, ні непотрібним. Мазепа добре знав, що головним і найстрашнішим ворогом Москви були не шведи, які, зрештою, завжди могли, в наслідок тієї чи іншої кон'юнктури, порозумітися з росіянами за круглим столом мирного конгресу. Він, що десятки літ стежив за розвитком політичних подій на Сході Європи, уважно придивляючися до всіх тих національних і соціальних рухів і повстань проти Москви, які вибухали то в Астрахані, то в далекій Башкірії, то на сусідньому Дону, для приборкання яких і він приневолений був посилати українські полки, він, що бачив одну за одною поразки тих повстань і, мабуть, розумів їх основну причину, — найліпше міг зрозуміти, що тільки коаліція всіх поневолених та загрожених Московією народів спроможна поставити твердий опір московській експансії.

З другого боку, створення широкої антимосковської коаліції мало й безпосереднє мілітарне значення. Втрата Батурина й з ним всієї української артилерії, а ще більш фатальне розбиття українських сил, внаслідок московського терору й підступу, ясно показали Гетьманові, що навіть найхоробріша шведська армія ще й відрізана від батьківщини, не зможе сама, своїми силами, подолати московське військо, що розпоряджало засобами й збройними силами великої частини України, а головне, спиралося безпосередньо на власну московську базу. Отже, треба було думати й дбати про створення військових резерв, збройної сили, що

могла б підтримати шведське військо, а може, навіть його заступити. Але передусім треба було мобілізувати всі ті збройні сили, що були в розпорядженні окремих антимосковських чинників на Сході й Південному Сході Європи (Запоріжжя, донські інсургенти, на чолі з наступником Булавіна — Ігнатом Некрасовим, що були тоді на Кубані, Крим і, звичайно, Туреччина). Саме в цей бік були скеровані головні зусилля політики Мазепи в 1709 році. Це він був справжнім творцем ідеї східноєвропейських коаліцій XVIII ст. скерованих проти Москви. І, безперечно, нова турецько-російська війна, що закінчилася Прутським розгромом Росії р. 1711, була наслідком його політики.

„Ой, не зарікайтесь, браття, в московській крові по коліна бродити”, — казали козаки, почувши про трагедію Батурина... Гетьман Мазепа чув цей голос.

II

Вже перші місяці 1709 року позначилися великою активністю союзників на полі військового й дипломатичного. Король і Гетьман вважали своїм головним завданням вигнати московське військо з України й перенести воєнні дії за її межі, на терен Московщини. Проте, експедиція Карла XII на Слобожанщину в лютому 1709 року ставила перед собою не тільки це завдання. Недарма король надавав їй особливого значення, й не випадково Гетьман Мазепа й вірне йому українське військо взяли активну участь у цьому поході. Цей похід був би взагалі мало зрозумілим, якби ми не знали далекоюсяжних плянів Гетьмана. Поза всяким сумнівом, це було пов'язане з організацією нової військової коаліції проти Москви, важливими учасниками якої мали бути Туреччина й Крим. З другого боку, ця експедиція мала спонукати до збройного виступу проти Москви донських козаків і народи Північного Кавказу й Поволжя. Побоювання Петра I, що король іде на Вороніж, базу московської фльоти, були не безпідставні. Й недарма, коли Карл і Мазепа наблизилися до м. Коломаку, Гетьман сказав королеві: „війна йде дуже щасливо для вашої величності: ми вже дійшли на вісім миль до рубежів Азії”.

Східня експедиція Карла й Мазепи була несподівано перешкоджена поганою погодою. Після страшної, багатосніжної зими, в середині лютого раптом прийшла передчасна весна:

13 лютого була злива й гроза. Почалася величезна повінь, яка завдала війську важких втрат. Дальший похід був цілком неможливий. Тим часом московське військо, що не покинуло Гетьманщини, користаючися з відсутності головних сил шведів, ще більш поширило терен своєї окупації.

Та найголовніше, невдала експедиція на Слобідську Україну спричинилася до вибуху партизанської війни проти шведів. Карл XII дивився на Слобожанщину як на частину московської держави (якою вона формально й була). Це була для шведів „ворожа країна”, а вони мали вже багатий досвід ставлення до населення таких країн. Отож, місцева — українська — людність зазнала на собі всіх страхіть війни. Дослідники одноставно твердять, що Карл XII „систематично й свідомо зруйнував пройдену ним територію” (Крупницький). Звичайно, це пояснювалося насамперед військовими міркуваннями (руйнація найближчого заплілля ворога). Невтральний учасник походу (Крман) каже, що король „міста і села наказав палити, доми валити аж до основ, жителів забивати... Багато тисяч худоби й череди попалено”. Самі шведи признавалися, що вони пройшли цю землю „вогнем і мечем”. Наслідки цього були дуже прикрі для шведів. На терені Слобожанщини й пограниччя Гетьманщини „почалася нечувана до того партизанська війна” проти шведів, „ведена з впертістю й завзяттям головно українськими селянами” (Крупницький), яку надзвичайно спритно використало в своїх інтересах московське військове командування.

Куди більші успіхи мала дипломатична діяльність союзників. Тут треба підкреслити, що якби не Мазепа, ситуація шведів на Україні давно вже була б катастрофічною, а дальша боротьба їх проти Москви стала б цілком безглядною й навіть неможливою. Хоч невдалий кінець східної експедиції Карла XII в лютому 1709 р. не міг не розхолодити турецький і кримський уряди, проте Мазепі пощастило не тільки зберегти їх інтерес до коаліції, але й успішно продовжувати переговори з цими країнами. Низка українських посольств до Криму й зносили з Отоманською Портою, які провадив на весні 1709 року Мазепа, забезпечили південний фланг антимосковської боротьби й врятували шведську справу після полтавської катастрофи. (Закінчення в наступному числі)

Б. Г.

ДУМКИ НА РІЗНІ ТЕМИ

(Нотатки)

Ролю ката над останнім москво-російським імператором з коліна Гольштайн-Гаторнів виконав по-злодійськи московський большевик з коліна Івана Непомнящого.

Але присуд смерти видав москво-російський анаціональний інтелігентський синедріон.

Та зголодніла бестія, засмакувавши крові, нарешті, зжерла й самий синедріон і породила доньку, слухняну й безсловесну, на ім'я бюрократія.

Закон бумеранга!

**

Прусько-німецький гренадир (сьогодні в червоній уніформі) продовжує залицятися-підлабузюватися до своєї „кузинки” зі Сходу, забувши чи не зауваживши („на старості слабка очима стала”), що тепер там не манірна Гретхен з петербурзького Зимового палацу сидить, а „раз-ухабістая” Матрьошка з московської крэмлівської „ізби”.

**

Коли людина у своїй гордині приходить до висновку, що вона є богом, це означає кінець її путі з землі під землю, в хробацтво . . .

Коли людина у своїй покорі приходить на думку, що вона є нікчемним хробаком, тут тоді позначається початок її путі з-під землі до небес — до Бога.

**

Писався рік 1927.

Фатальний рік для Московської Православної Церкви. Це тоді заступник Патріярха (Тихона), митрополит Сергій, змінив віхи, зрадив Христа і прийняв „благодать” з рук Сталіна-богозаперечника.

До цього часу належить, як подає про це у своїй книзі „Was die Hunde heulen” („Про що собаки виють”) німецький пастор Аврель Ф. Юхен (Aurel von Jüchen), звернення засланих на Соловки православних духовних достойників до митрополита Сергія:

„Коли тепер з найвищого місця, з гієрархічного стільця перед вітгарем дзвенять слова лицемірства,

людського страху, наклепу й лжи — чи не святкує тут лжа*) свою остаточну перемогу?

Або Церква є насправду чиста наречена Христова. царство Правди, тоді Правда є повітрям, без якого ми не можемо жити, або, якщо вона живе подібно до цілого світу з лжі і в лжі, тоді все лож — усе: кожне слово, кожна молитва, кожне таїнство . . .”

Незвичайні слова!

Так було 30 років тому. Ми знаємо, хто є батьком брехні, й ми знаємо, що тьми воїнства його незчисленні . . . Не в цьому жах, а в тому, що по всьому тому тепер, по 30 роках обернення Московської Православної Церкви в прибудівку советського, комуністичного апарату, християни на Заході заходжуються молитовно (!) єднатися з тим советським департаментом, який веде свою працю в межах МВД, в тісній зв'язку з МГБ, і намагаються пропхати той департамент до складу Світового Союзу Церков.

Така сумна доля молодшої сестри Української Православної Церкви, отої „чистої нареченої”, що втіху знайшла в червоних від крові обіймах . . . сатани!

А рівночасно яка осторога для старшої сестри!

**

Максим Літвінов (+, Валах-Фінкельштайн, б. заступник наркоміндела й посол ССРСР у Сп. Д. Півн. Америки) у своїх „Мемуарах” („Kindler Verlag München”, 1956), наводить сло-поета Г. Гайне, що кожна людина має право бути дурнем, але що німці цим правом зловживають. Зрозуміло, чому це Гайне сказав, а Літвінов це принагідно пригадав: вони обидва були не німецького, але іншого пня.

Так узагальнювати не вільно, бо з-поміж німців було багато світлих голів у різних ділянках науки й мистецтва, а все ж є децю правди в повищому твердженні. В масовому пересічному німці є подостатком обмежености, щоб не відчувати міри й певні речі доводити до абсурду. Наприклад: Вільгельмівська Німеччина з її „німецькими богами”, „адміралом Атлантику й льянтантським „kolosal”; Гітлерів-

*) Слов'янське слово лжа — брехня.

ська з її „іберменшами“ і расизмом, доведеним до божевілля, перед яким москво-російські жидівські погроми видаються дитячою забавою. А тепер те саме з демократією (по гіркому до-свіді, прелюдія її в Ваймарському шарварку). Бо коли вже демократія, так така, щоб завидки цілий світ охопили...

Як відомо, в основі демократії стоїть особистість і свобода її розвитку й вияву. Але завжди, отже й тепер, у всіх демократичних державах військо під цим поглядом виїмкового порядку: в ньому саме мала бути затерта особистість в одноманітності духової настанови, зовнішнього вигляду й рухів при виконанні згори диктованого. До речі, колись і тут німці довели це до прецизности машинерії (пруський „дріль“). Але, коли вдарив демократичний дзвін, а всі німці навипередки почали ставати демократами, вони у своєму неофітському завзятті подумалися у справах війська до „громадянина в уніформі“, якому надано право міркувати, чи одержаний ним наказ законний, чи ні. І це в той час, коли громадянство, під тиском цивілізації і йдучим з нею в парі технічним розвитком, мусить щораз більше улягати автоматизації, яка тягне за собою обмеження саме свободи вияву й рухів, регламентацію їх і так далі.

І навпаки москвини: вони у своїй „народній демократії“ (є й такий виродок!) підганяють не військо під ту демократію, а громадянство під військо. Тому в них замість „громадянина в уніформі“ є не тільки „боєць в уніформі“, але ще й „боєць у піджаку“.

**
*

Не вільно, сказавши Бог, слідувати за Ним тільки принагідно, коли це з моєї, земного твору точки погляду потрібне й вигідне.

Бо тоді з Його живого Слова постає книжництво, а з моєї побожності — фарисейство.

**
*

Кажуть, що „курський хрущ“ під час свого лету до країни, де сонце сходить і „тисячі квітів“ гинуть, не встигши розквітнути, був у дуже мелянхолійному настрої і весь час собі під ніс гудів:

„Догорай, моя лучіна,
догорю с тобою і я!“

А впадати в мелянхолію підстави є. Бо ж комунізм плівка непевна, сьогодні є, а завтра чи позавтра може й не бути.

Дружба? — „Дружба дружбой, а табачок врознь...“ Урветься та плівка і вилізуть, як шило з мішка, старі, як світ, протибіжності і протилежності. Недарма ті, що мали свого часу побувати в Києві, кажуть, що китайці мають свій, якийсь специфічний і неприємний запах, а китайці зі свого боку твердять, що від білих трупом відгонить... Правда, цивілізація децю притуплює вроджену носову чуйність, але за катастроф цивілізаційний намул нераз зникає, як роса на сонці... Залишається стан, як мати родила й виплекала, себто, своєрідна національна культура. А культура китайська стара, дуже стара, тільки частинно приспана колісанками з „відкритих дверей“ (в тому і імпортованим з Заходу комунізмом), частинно викривлена цивілізацією з Америки й Європи.

А проте китайці прокинулися з глибокого сну, коси свої пообрізували, драконів у скриньки поклали й живо заходилися надолужувати прогаяне.

Знаючі люди кажуть, що за 40 років Китай матиме понад мільярд населення, і при тому національно суцільного.

Тепер уже там за-візно й за-тісно. Ще за царських часів у Петербурзі сушили собі голови царі з міністрами, як спинити т. зв. „мирну інфільтрацію“ китайців через спільний кордон (яких 8.000 клм!) у російські володіння, які лізли туди, як комашня чи гусельниця...

А одного дня комдружба може урватися, а „мирне просякання“ обернутися в збройну навалу!

Є над чим Кремлеві призадуматися...

**
*

Не так важливо „проти“ чого я наставлений, як „за“ що.

Бо мої „проти“ можуть мінятися в часі і просторі, тоді як моє „за“ має бути константим. Інакше я буду перекотиполем, безбатьченком, хамелеоном, приший кобилі хвостом і т. далі, а взявши це в національно-державницькім масштабі, погноєм для інших.

І мій духовий образ у своїм глибиннім єстві це не настанова проти, а настанова за. Інакше настанова за — це моє первісне, мої настанови проти — це похідне з неї.

Можна, наприклад, бути проти комунізму, але, мавши за божка гріш, я скочуюсь у кому-

А. Орликовський

ЗАРИСОВУЄТЬСЯ НА НОВЕ БЕРЕСТЯ

Останніми тижнями українська та польська еміграційна преса заговорили про можливість зміни сучасного польсько-советського кордону. Польська преса говорить про новий розбір Польщі, цим разом вже сьомий, та не лише зі сторони Німеччини, яка претендує до „відзисканих земель”, але також і з сторони СРСР, який, як протектор України, підтримує висунені Києвом вдруге від Ялтинської конференції претенсії до Холмщини та українсько-го т. зв. Закерзоння.

До 1939 р. ці терени становили невід'ємну частину суцільних українських земель, на яких українці становили як не абсолютну більшість усієї людности, то принайменше 60% на Холм-

ністичні обійми (коекзистенція), стаю чимось гіршим за комуніста — підкомуністом, сателітом. І притягувати Бога до такого брудного гешефту і прикриватися хрестом, це щось куди гірше, як бути богоборцем. Савло був Христоборцем, але щирим, Юда був послідовником, але нечесним, Христопродавцем.

З Савла, що був у своєму сліпому „за” (Бога), міг по прозрінні стати апостол Христовий Павло, святий і вчитель Церкви, але з Юдою таке не могло статися, бо, як скарбник і грошлюб, він був черговою личиною для диявола (відвічного „проти”). Першою був змій часу прабатьків наших.

Вся небезпека в тому, що диявол у безличі личин виступає на кін...

А все ж пізнати його завжди, бо він має специфічний запах.

**

Кожна наша дія (не відрух!) це боротьба за щось і в чомусь чи чогось імені.

Про вислід боротьби рішає не зброя й не рука, що ту зброю вживає, а дух, що нею кермує. Це не печерний аскет чи підстаркуватий теолог сказав, а найбільш земний чоловік, — Наполеон.

Театр наших дій є земний.

Але цей бій земний має бути ведений силами надземними проти сил підземно-поземних в імені божому проти багатоіменного, а тому безіменного й безобличного абсолютного мінуса.

щині, яку польська адміністрація брутально польонізувала.

Недавно польська еміграційна преса подала, що Москва на бажання Києва зголосила претенсії до Холмщини, але не до всієї старої холмської губернії, а до властивої Холмщини (без Підляшшя), тобто до повітів: холмського, грубешівського, томашівського та замойського, значить по лінію р. Вепра, по Пугачів, Парчів, Красностав, Щебрешин і Тарногород. Решта північної території, як виходить з пресових комунікатів, Київ не цікавить. На українське Підляшшя, яке більш зв'язане із Берестейською землею, а нині частково належить до Білоруської ССР, мабуть буде претендувати Білорусь.

Цікаво, що претенсії Києва до Холмщини підносяться в часі загострення проблеми приналежності колишніх німецьких територій, які припали в 1945 р. після Потсдамської конференції Польщі, як відшкодування за біологічні втрати поляків під гітлерівським терором.

Очевидно, не випадково претенсії „Києва” до Холма чи Замостя співпадають з актуалізацією цілої німецької проблеми: її об'єднання (східньої із західньою), справою Берліна і т. д. і т. д., разом беручи, з питанням територіального оформлення Німеччини політичного та господарського і цілої Західньої Європи.

Нині ще не можна передбачити розв'язки німецької проблеми та невідомо теж, які кордони будуть признані німцям для їх остаточного „лебенсравму”, але відомо нам, що найбільше напняття цієї проблеми припаде на місяць травень або червень цього року. Спроба розв'язати її неминуче зачепить і територіальне оформлення Польщі, признання життєвого простору для польського народу між Одрою та Вугом, Балтиком і Карпатами.

Як подає польська еміграційна преса про претенсії УССР до Холмщини мав заявити Хрущов під час розмови з Гомулкою при останніх його відвідинах Москви, тому пару місяців. Дивно лише, що й досі Варшава промовчала про те, а настирливе домагання населення Холмщини довідатись правду про ревізію польського кордону на Бузі, про перенесення кор-

дону з р. Буг на р. Вепр, варшавські урядові чинники зігнорували мовчанкою.

Мовчанка не заспокоїла поляків холмської території, вірячи поголощі та сполохані злеворожбитним мовчанням Варшави, вони почали вже масово продавати господарства та шукати собі нового поселення в корінній Польщі. Інакше кажучи, справа Холмщини знову набуває актуальності, нею заграла Москва через Київ, коли прийшла пора миритися остаточно з Німеччиною, як державою, хоча б такого типу, як східня просоветська сателітна республіка. Зараз світова преса не спускає з ока питання Німеччини, тобто її замирення з Заходом та Сходом на площині: рівний з рівним, глядячи з точки міжнародного права державного статусу Німецької республіки.

Кожне замирення Сходу з Німеччиною чомусь автоматично насуває видиво двох історичних конференцій: Берестя, де вирішувало питання кордонів та Рапалля, де порушувало справу союзництва. Обидві конференції для Сходу: Росії, України, були важливі, хоч Берестейський мир був для совєтської Росії некорисний, бо її кордони були відіпхані на схід аж під Мінськ, Гомель і Курськ. Та все ж таки, коли йшло про кордони східньо-європейських держав, незалежних в той час, України та Латвії, то ці республіки (не в ССРСР) мали в 1918 році найкорисніші для себе західні кордони, які доходили аж до середньої течії ріки Нарви по Білосток (на захід) та по р. Вепр. Інакше кажучи, східньо-європейські незалежні держави: Україна, Литва чи Білорусь мали 1918 року такі західні границі, які покривалися із етнічними та історичними їхніми кордонами ще з княжих часів.

Тоді Литва й Україна закріплювали за собою повне володіння над усіма західними важливими стратегічними точками, важливими для оборони перед польською експанзією на схід, як міста: Гродно, Білосток, Холм, Берестя. І саме це максимум західних кордонів, які признано було в Бересті Литві й Україні, може бути нині одним з важливих аргументів ССРСР, як протектора інтересів УСССР та радянської Литви.

Сучасні межі Литви, БССР чи УСССР з Польщею, які відповідають лінії Керзона з 1919 р. не цілком покриваються з етнографічним принципом, бо на захід від них в просторі Холмщини, Підляшшя, Білосточчини, Посян-

ня та навіть в Карпатах ми знаходимо значний ще відсоток українського, білоруського чи литовського населення, яке вивезено в більшості, примусово на схід 1945/46 рр. до ССРСР та польськими урядовими чинниками на захід в корінну Польщу. Нині помалу ця людність, яка живе в західній Польщі, починає вертатися на старі місця походження, покидаючи місця свого примусового поселення на Шлезьку, Поморі чи Помазурі. Не повертаються в свої сторони холмщаки, лемки із ССРСР, бо там вони розселені на українських просторах, де і всякають в новий ґрунт. А тим часом ті, що їм вже дозволено повернутися, або які самочинно, з пожертвою крові та життя повернулися в рідні простори, ці вже привертають свій попередній стан господарювання і навіть починають розбудовувати своє культурницьке та релігійне життя. Автохтонів число помалу зростає та із цим починає знову накреслюватися границя усього етнічного стану посідання українців, що нею була до 1945 року. Треба припускати, що толерування цієї еволюції, цієї транслокації українського елементу Варшавою є, може, й вислідом тихої інтервенції чи наказу Москви та через неї і Києва проти волі якої Варшава мусить затихнути із поліційно-шовіністичною дискримінацією супроти українців чи білорусів. Однак Києву нині тяжко, та прямо неможливо самому одверто вимагати ревізії своїх кордонів з Польщею, бо Київ не Москва, а навіть не Прага чи Варшава. Київ мусить усе лучити свої інтереси із всесоюзними територіальними, стратегічними та економічними інтересами ССРСР.

Розуміючи, що самими українськими національними атутами Україна не переконає Москви, для якої інтереси українського народу не мають жадного значення, треба припускати, що домагання Києва апробовано Москвою тому, що вони в інтересах імперії.

Тут можуть входити питання стратегічного, господарського чи історично-політичного порядку. І власне проблема українського ревізюнізму має усі вище вичислені мотиви: і політично-історичний (Карпати) та господарський на цілій довжині кордону з Польщею. Економічний момент найновіший на цьому прикордонному просторі, є чи не найважливіший під сучасну пору для Росії в її домаганнях ревізії кордонів з сучасною Польщею.

До останніх часів Холмщина під господарським оглядом мала марку небагатої країни в порівнянні до інших районів України. Але після відкриття пару років тому на схід від ріки Буга вугільного львівсько-волинського басейну, з якого почато добувати кам'яне та буре вугілля, стан істотно змінився. Вже нині споруджено перші вугільні шахти та промислові заведення на лінії: Глинсько—Жовква—Мости Великі—Кристинопіль (Нині Червоноград) — Сокаль—Нововолинське та аж по Ковель. Холмщина підпала негайно геологічним дослідкам.

Дослідники з Києва та Варшави прийшли до ствердження, що вугільний простір із східнього Побужжя переходить течію р. Буга в сторону Холма, кінчаючись на північний захід від нього, деє біля Парчева, а може і Радина.

Значить вугільний район львівсько-волинський не є лише на східньому Побужанні, але й на Холмщині, цебто у просторі усього Побужжя, обабіч течії річки, яка до речі, є сплавною від Сокаля та на нижній течії від Володави навіть судоходною.

Побузький промисловий район, хоч далеко не буде відповідати силі Донбасу чи Шлезька, все ж таки може мати певне значення для Галичини, Волині чи навіть західньої Білорусі, з якими то просторами лучать його залізничні лінії та природний водний шлях р. Буга, Турії в напрямі водної артерії р. Прип'яті.

За імперським советським пляном 1960 року українська частина вугільного басейну Побужжя має дати біля 10.000.000 тонн кам'яного і бурого вугілля, тобто стільки, що давав (за советськими даними) Урал 1914 року. Нинішня продукція вугілля в цьому просторі виносить щось між 3-5.000.000 тонн. Та коли б почато видобувати на Холмщині, ясно, що продукція піднялася б ще більше. Постачання побужанського вугілля до Західньої України в значній кількості могла б стримати привіз в Галичину чи Волинь вугілля з далекого Донбасу поперх 700 км та з польського Шлезька, теж далеко віддаленого від Львова та положеного поза межами України. Розвиток побужанського вугільного басейну у незалежню Західню Україну від Польщі в паливі, зменшуючи витрати на привіз вугілля з Донбасу до мінімуму.

(Закінчення в наступному числі)

Р. К.

МОСКОВСЬКА ЗАГРОЗА НА КУБІ

Громадянська війна на Кубі мала своїх ентузіастів. Вона ж бо почалася під популярними у світі кличками боротьби проти диктатури, гніту і визиску за народні ідеали, політичну свободу, і, обов'язково, соціальну справедливість та чесне державне керівництво. Та перше захоплення успіхами та перемогою „борця за свободу”, „оборонця гнаних і голодних”, „ідеаліста й мрійника” Фіделя Кастро починає пригасати. Уже тиждень після перемоги „Ю. С. Нюз енд Ворлд Ріпорт” (9 січня 1959) писав, що „Кастро не різниться багато від Батісти”, мовляв, одного диктатора замінила друга міцна людина. Світ побачив дію „народної справедливості” та „правопорядку”, яка так живо нам нагадує большевицьку практику з 1917 і пізніших років: масові арешти, розстріли часто без суду, ліквідація особистих та політичних противників під претекстом, що вони „воєнні злочинці — вороги народу”. Правда, провідник повстанців Кастро з приходом до влади покликав на становище тимчасового президента антикомуніста поміркованих поглядів, Мануеля Уррутія, прихильника співпраці із ЗДА, який, переймаючи свій уряд, заявив, що не нав'язуватиме дипломатичних зносин з ССРСР. Мабуть це та поважні американські інвестиції на Кубі спонукали Вашингтон визнати новий уряд, покликаний „озброєним народом в місті Сантіяго” 1-го січня ц. р. Уважна, однак, обсервація подій, які розвиваються на Кубі, вказують на те, що інфільтрація комуністичних, а тим самим советсько-російських впливів серед повстанського руху та в його проводі збільшується, іншими словами росте загроза опанування советськими впливами мостового причілку на Карібському морі, яким є Куба, віддалена від Флориди ледве 100 миль. Що така загроза реально існує, вказують факти.

На шляху до влади Фідель Кастро, хоч, як свідчать докази, він сам комуністом не є, дав комуністам такі концесії, що треба сумніватися, що зможе сьогодні від них відпекатись, навіть, коли б цього сам хотів.

Його брат, 28-літній Равль Кастро визначений, як подає „Тайм” з 2-го лютого, наслідником провідника повстанського руху на випадок його смерті. Свого часу Равль був делегатом на студентський конгрес поза залізною заслоною, де перейшов також і політичний вишкіл. Нічого дивного, що він сьогодні з таким успіхом вміє стосувати большевицькі методи закріплювати владу свого брата у своїй кубинській батьківщині. Комуністична радіовисильня, яка почала працювати на два дні перед перемогою Фіделя, вітала Равля як „товариша комуніста” („Нейшенел Ревю” — 14 лютого 1959).

Найближчим співробітником Фіделя Кастро впродовж останніх років був аргентинський хірург, професійний комуніст, Ернесто Гвенара (псевдо „Чі”). Один з кращих командирів повстанців був відповідальний в часі повстання за внутрішню безпеку і сьогодні як начальник тюрми Ля Кабана він наглядає над езекуціями. Пристав до Кастро у Мексико. Пра-

В. Січинський

МАЗЕПА І ШЕВЧЕНКО

Доба Шевченка, що припадає на найлютіші часи чорної реакції „модерної” російської імперії, звичайно дуже зв'язувала творчість поета. Особливо це відноситься до історичних постатей, що творили певні українські концепції та колідували з офіційною російською історіографією та „висвітлювання” історичних фактів і подій, зв'язаних з Україною.

Щодо постаті Великого гетьмана, то в ті часи, в російській історіографії й практичній політиці, існував безоглядний, бруталний і яскраво тенденційний погляд про „зрадництво”

цював раніше для комуністичного уряду Арбенца в Гватемалі, звідкіля часто виїздив у таємничих місцях. Згадана уже вище комуністична радіовисильня на Кубі славила його як визначного комуністичного провідника країни”. Під його впливом Кастро радо привітав повертаючих з екзилу комуністів та залегалізував досі нелегальну комуністичну партію під назвою „Народня Соціалістична Партія”.

За кілька годин після втечі Ватісти комуністи захопили у свої руки у кожному більшому місті контролю над професійними та робітничими спілками. Рівночасно внарештовано відомих антикомуністів таких, напр., як Ернесто де ля Фе з Міжамериканської Федерації Оборони Континенту, який брав участь разом з представниками АБН у мексиканській конференції минулої весни та входив до Підготовчого Комітету для Організації Світового Антикомуністичного Конгресу.

Комуністична партія в ЗДА привітала перемогу Кастро як тріумф свободи, у якій рішальну роль відіграли кубинські комуністи. Це відгомоном повторила Москва, де комуністичний делегат Куби, Сівере Агвірре на 21-му Конгресі Комуністичної Партії з гордістю підкреслював, що „товариші комуністи знаходяться в передових лавах повстанських мас, здобуваючи собі респект повстанців-товаришів по зброї”.

У міжчасі непогамована демагогія і дикий фанатизм переможців щораз більше впливає на народ Куби в обійми комуністів, які становлять одну з дисципліновану та свідому своєї мети силу. Під її тиском Кастро щораз то більше хилиться наліво, ускладнюючи ситуацію тимчасовому президентові Мануелеві Урруті та прем'єрові Міро Кардоні у розв'язуванні трудних економічних проблем. До голосу починають приходити комуністи. Червоний провідник Анібал Ескалянте заявив виразно: „Динамічні сили революції зметуть геть таких консерваторів як Міро Кардона”. Чи зметуть, покаже найближче майбутнє. У кожному разі на Кубі уже нема громадянської війни, її заступила боротьба між російським імперіалізмом і вільним світом за важливу стратегічну ключову позицію на Карібському морі, якою є Куба.

Мазепи. Також панувала ще трагі-комічна практика з „анатомією” Мазепи по церквах, а кожне позитивне слово про І. Мазепу розцінювалося, російською поліційною системою, майже нарівні з державною зрадою.

При таких обставинах, не диво, що Т. Шевченко не міг демонстративно і зовсім одверто виставляти постать Мазепи. Однак його відношення до Великого гетьмана було заманіфестовано досить яскраво і недвозначно, як в його поетичній творчості, так і практичному житті.

Сучасники Шевченка стверджують, що Т. Шевченко мав найбільший пієтизм до гетьманів Дорошенка, Мазепи і Полуботка. Натомість журив Б. Хмельницького за його союз з Москвою та негативно ставився до окремих козацьких старшин-зрадників — Кочубеїв, Галаганів та інш., що і відбилося в його творах.

Для порівняння вистачить навести відношення Шевченка до Б. Хмельницького, яке межує з драстичним осудженням.

Визнаючи заслуги Б. Хмельницького в соціальному визволенні України з рук польської шляхти, називаючи його навіть „славним”, рішуче осуджує за його спілку з Москвою. Через цю неприродну спілку „необачного Богдана, нерозумного сина”, на думку Шевченка, почалось усе лихо України („Розрита могила”, „Суботів”, „Великий Лях”, „Чигирин” та інші).

Перебуваючи на Україні та відвідавши історичні місця, Шевченко записує про Суботів:

„О то Церква Богданова
Там то він молився,
Щоб Москаль добром і лихом
З козаком ділився.
О так-то Богдане!
Занепастив — еси вбогу
Сироту Україну”.

В той самий час про Мазепину соборну церкву в Переяславі написав:

„Вечірнє сонце золотом крило,
Собор Мазепи сяє, біліє”
(„Сон”, 1847)

За варіантом, поданим О. Кониськом, то саме місце звучить:

„Вечірнє сонечко гай золотило
Дніпро і поле золотом крило...
Собор Мазепи сяє-біліє”.

В цьому останньому вірші нема політичної програми, як у вірші про Богданову церкву, але натомість погідний настрій, пересякнутий повною гармонією поміж красою українського краєвиду і будівельним твором Мазепи.

Щодо самої особи Мазепи, Шевченко пішов зовсім відмінно від „офіційної” української історіографії не тільки своїх сучасників, але і наших часів. Добі Мазепи присвячено „Іржавець”, де в пластичних образах змальовано боротьбу з царем-тираном Петром I, та погром московським військом безборонних українських жінок і дітей після полтавської трагедії. Подібно накреслено руїну Батурина в містерії „Великий Лях” і „Близнята”.

„Друга душа” у „Великому Ляху” тяжко покарана Богом лише за те,

„Що цареві московському
Коня напоїла
В Батурині, як він їхав
В Москву із Полтави”.

Хоч і були полегшуючі обставини для душі — дівчини, ще недолітка:

„Я і не знала, що я тяжко
Тяжко согрішила.
Ледве я дійшла до хати,
На порозі впала...
Цар поїхав на Московщину.
Мене поховали”.

В словах Т. Шевченка, що був і є совістю нації, відбито розуміння українського народу полтавської трагедії.

Не двозначно говорить Шевченко і про винуватця полтавської поразки:

„Наробили колись Шведа
Великої слави,
Утікали з Мазепою
В Вендери з Полтави”.

а це тому, бо не

„Одностайне стали
Та з фастовським полковником
Гетьмана єднали”.

(„Іржавець”)

Про цього фастовського полковника — Палія, пише Шевченко в поемі „Чернець”, не з доби конфлікту з Мазепою, а описує смерть Палія, як Межигірського ченця:

„І в келії, неначе в Січі,
Братерство славне ожива,
А сивий гетьман, мов сова
Ченцеві зазирає в вічі”.

При тому Шевченко з докором радить Палієві:

„А серцеві не потурай,
Воно тебе в Сибір водило
Воно тебе весь вік дурило;
Приспи ж його, і занехай
Свою Борзну і Фастовщину”.

Таким чином, Шевченко у конфлікті Мазепи з Палієм, виразно стоїть на державницькій позиції Мазепи, проти регіоналізму і дрібних особистих інтересів фастовського полковника.

У відношенні до царя Петра I, становище Шевченка зовсім виразне і одверте. Називає поет царя Петра так:

„Цар поганій, проклятий, лукавий, аспид неситий, людоїд”. Не в меншій мірі картає Шевченко і цілу московську „культуру”, що вмів творити лише „в’язниці, касарні, кайдани, море сліз”. Ця тиранія, прислоняючись різними приманчивими і людолюбними кличами, провадить звичайний розбій, крадіж та пролиття крові. В цьому відношенні, за думкою Шевченка, погану роллю відіграли німці, що були на різних становищах в Росії: „Сплюндрували нашу Україну, катової віри німота з москалями” (з листа до Я. Кухаренка, з дня 26 жовтня 1844 р.). В інших своїх записках про побут на Україні в 1843 р. поет пише: „І в Межигорського Спаса, і на Хортиці, і скрізь був і все плакав, бачучи, як сплюндрувала нашу Україну катової віри німота з москалями, бо дай вони переказилися”, а „Степи мої запродані німоті... а могили мої милі Москаль розриває”.

Маємо також інші свідчення про відношення Шевченка до Мазепи, як музики і мистця-малюра.

Перебуваючи в Яготині у Репніних, Шевченко збирався писати лібрето до опери „Мазепа”, на музику П. Селецького. Але справа розбилася тому, що Селецький вважав І. Мазепу „зрадником”, а Шевченко хотів представити гетьмана як „поборника свободи в боротьбі з деспотом Петром”.

Шевченко також нарисовав, за свідочством Гр. Честахівського, шкід з життя Мазепи, вкладаючи в уста гетьмана речення:

Віра ВОВК

LARGO DE BOTICARIO

Старі канделябри подрипали
На площу з сухою кринницею;
В дерево бородасте
Замоталася повня.

Пахучий дощ стукоче:
Ксилофон — дахове черепиння
Цвітистої вільли.

Не приноси мені чорних троянд,
Хібащо дамо їх Марії в ангелах
Побожно різьблений перед двісті роками
В білій церкві на горбі Glòria.

СВІТАНОК І ЗАХІД

З конічних гір приснуло сонце вулканом,
Куля вогненна зморщила море,
В водах з опалю поплили острови,
Неначе тіні листя на вільлі.
Пасмо Органу дрявило небо верхами
І капало золото в гавань.
Христос, терпеливий, ждав
розгорнувши рамена
На кораблі від світанку.
Під захід піду дивитися
На хмари. Часом толочать
Череди синіх зебу гори, як з місяця,
А індійські червоні мотиви
Виводять свій хорівід обрядовий
Над гордим профілем Гавае*).

*) Гора за Ріо де Жанейро.

„Москалі ведуть усіх нас до загуби”. Як відомо, Т. Шевченко, в 1844 р. видав альбом „Живописна Україна”, де були рисунки-офорти на історичні теми. Другий зошит альбому мав мати композиції „Мазепа і Войнаровський” і „Смерть Мазепа”. За свідомством О. Кониського (Т. II, 231) Шевченко в другій половині 1858 р., поміж різними рисунками з історії України, виконав „Смерть Мазепа”.

Нарешті знаємо, з офіційних записів ростівської поліції при допитах братчиків Кирило-Методіївського Братства, Василь Білозерський казав, що Т. Шевченко „з гетьманів — більш за всіх хвалив і шанував Мазепу” (О. Кониський, т. I, 236).

То ж пошануймо і ми Великого Гетьмана в Ювілейний Рік Мазепа!

Федір Одрач

НЕВИДИМА СПІРАЛЬ

Уривок з роману „Воцадь”. Письменник працює над ним довгі роки. Цей твір (понад 500 стор. європейської вісімки) автор закінчить ще в цьому році, і здасть до друку десь у місяці грудні.

Ось і знов село. Параска натопила в печах. В кімнатах тепло. За вікнами сніговія. Різdv'яні свята вже проминули — мовчазні і понурі були свята в цьому році. Не було гамору молоді на вулиці, не ходили колядники з вертепами. Нова влада вигнала Матір Марію з дитятком із людських селищ. Можливо, що десь там у лісовій гущі, під хвосою, на сріблястому сніговому пушку відбулася містерія новонародженого Спасителя. Не приносили цього разу волхви дари чудесному малюнку — зайчики і горностаї, вивірки і серни виводили радісні хоровади довкола постільки з дитятком.

— Хлопці лагодилися колядувати, та Ковзало заборонив, — розповідала новини Параска. — „Підете колядувати, я відповідатиму перед владою”, таке сказав він у клюбі. А люди ще й подумали, що за коляди та й на Сибір можуть вислати. А онде Тимух та й прислав листа — в Архангельськ десь нещасних запропорили. Бідують, бідують, небораки. Морози ж там, хай Бог милує! До лісу гонять, гнилою рибою годують.

Кулик мовчки слухав. Архангельськ, полярне коло, Соловки, Колима. Назви страху і перестороги. Хто ж тепер може сказати, що його одного дня туди не вишлють? А він Кулик? Ось сидить у теплі і не знає, що може десь там на списку „неблагонадбожних” його прізвище підкреслене червоним олівцем. Можливо, що хтось там, у щільно зачиненому кабінеті визначає йому роль мученика. А дідусь десь мандрує в опорках по очеретяних нетрищах! Яка ж трагічна доля людини! І ось — Зіна тиснеться в уяву, ось і Маруся. Коли він прощався з нею перед від'їздом, вона була якась особлива. Наче б сум змалювався в її зелених очах.

— А онде наш дід й не послухав Ковзала, — перервала Куликові роздумування Параска. — Як тільки звечоріло у свят-вечір, він і пошкандибав колядувати. Отак постукає у вікно

і скрипучим голосом співає: „Що ж то за предивна в світі новина, що Діва без мужа сина родила”. А люди не відсилали старого з порожніми руками: то хлібом обдаровували, то грішми, навіть у хату запрошували. Вернувся он додому з мішком хліба. Тепер лежить на печі і кашляє. Простудився. — Вона сумовито дивилася на дрова, що горіли в печі і говорила далі: — А моєму Пилипові, либонь, скоро та й годинонька виб'є. Стогону і печалі повна хата. Горенько ж моє гіркеє! Он що зробили з чоловіком. Що ж я буду робити, коли він помре?

— Ну, а як там з коровою?

— Отелилася, бичка привела. Тільки й потіхи.

— Чому?

— А хіба ж ви не знаєте, керовничку? Молоко треба здавати. Власть потребує молоко. Навіть Бугай та Чиканюк чухаються вже по потилиці. На кожну корову по три літри молока наклали. А де ж там наші корови дадуть аж по три літри молока на день? Люди з плачем та до Кокошкіна, до отого заїки, що то промовляючи на зборах, стукає пальцями по столі. „Помилуйте, товаришу, „благають”, у нас худоба болотяна, миршавенька, паші доброї не має, ледве молока для дітей вистане”. А він, Кокошкін тобто, починає з іншого. Хвалиться, що в них, у Расеї корова дає по п'ятдесят літрів молока на день. Погані, каже, хазяїни з вас. Он полякам, каже, то давали і молоко, і масло, а советській владі то не хочете давати. А де ж то бачено, щоб поляки та молоко від корів відбирали? Ось до чого дожилися?

— І ви все молоко віддасте?

— Один літр попустили, а два мушу віддавати. Літр отой залишили для бичка, а про діток моїх то й не пам'ятали. А молоко люди зносять до клюбу, а звідти хура відвозить до Пінська. А онде вже й жито здирають із людей і м'ясо, навіть прядиво забирають жінкам. Наш дід каже, що це вже початок загибелі роду людського, що скоро кінець світу буде.

Через кухню увійшов до канцелярії Сергій. Ще на курсах у Пінську Кулик помітив, що з ним щось діється. Був задуманий, маломовний. Може задрість задля Марусі? Може бачить у ньому небезпечного конкурента?

Параска ще хвилину посиділа і пішла додому. Сергій тоді почав проходитися по канцелярії. Кулик з цікавістю водив за ним своїм зором.

— Сідайте, Сергію.

— Дозвольте трохи походити. Отак ходив би, ходив би. Непосидючим я став.

Він зупинився перед Куликом.

— Чи двері у вас замкнені? Не позамикає. Дозвольте, що піду і позамикаю.

Він спершу подався до фронтних дверей і Кулик чув скреготіння засувки, потім потемки подався клясами до кухонних дверей і знов Кулик почув скреготіння засувки. Коли він переступив поріг кухні, Кулик жажнувся. Обличчя його було викривлене, очі були мутні. Він сів напроти Кулика і притишено сказав.

— Присягнете, що нікому нічого не скажете? Навіть тоді не скажете, коли вас катуватимуть, коли голки устромлюватимуть під ваші нігті?

— Що з вами, Сергію?

— Що зі мною, питаєте? Погано, дорогий друже директоре, дуже погано.

— Навіть коли б вогнем мене припікали, нічого не скажу, Сергію, — з безмежною щирістю сказав Кулик.

— Чи пригадуєте, як мене не було на курсах у вівторок? Пригадуєте. Цілий день мене не було. А чи звернули ви увагу на те, що лектори теж не цікавилися моєю відсутністю?

— Де ж ви були того дня?

— У жовтих касарнях. Мав честь говорити рівно чотири години з лейтенантом Собакіним. Розмова, звичайно, не була приємна.

— Це так, Сергію, — задумався Кулик. — Починається...

— Воно вже почалося за нашими плечима, — процідив крізь зуби Сергій. — Павук уже снує між нами невидимі сіті. А він спершу привітав мене зичливо, навіть дружньо. „Очень приятно мені вас відст”, простягнув до мене цигарку, але руки не подав і я відчув, що, либонь, буде допит. І не помилився. Спершу він записав моє ім'я і прізвище, відмітив ім'я батька, потім на краєчку аркуша поставив слово: „Вопрос”. Яке соцпоходження? Я йому відповів, тоді він знов на краєчку аркуша поставив слово: „Ответ”, і записав мою відповідь. І так послідовно він ставив „вопроси” і з точністю записував мої відповіді. Що робив до війни, де

вчився, хто платив за гімназію, чи належав до якоїсь організації, чи служив у польському війську. Яка моя думка про голову сільради Ковзала, як я ставлюся до Бугая, до Чиканюка, чи не можу щось цікаве сказати про Грицька Сучка. І нарешті...

— Нічого, нічого, говоріть далі, — стримано сказав Кулик.

— І нарешті поцікавився вами. Чи мені відомо, хто ви? Чи я, мовляв, знаю, що ви „буржуазний вихованець”, син попівського вислужника. Чи я знаю, як ви ставитеся до советської влади?

— До советської влади товариш Кулик ставиться дуже прихильно, — твердо сказав я йому.

— Не жартуй, Сергію! — з посмішкою перебив мене. — Я знаю, що ти з ним приятелюєш. Та зятям: своя шкіра завжди дорожча від шкіри навіть найвірнішого приятеля.

Він це спеціально наголосив і я зрозумів цей натяк, як пряму погрозу. Я ще раз намагався переконати його, що ви великий прихильник советської влади, але він цього разу брутально крикнув: „Малчать!” І потім з іронією: „А чи ти не пригадуєш, що говорив Кулик на вчительській конференції?”

— Справді не пригадую, товаришу лейтенант.

— Який я тобі товариш! — знов крикнув і в синіх очіцях блиснула злоба. Отже, з усією своєю гнучкістю, він таки сказав правду. Ніякий він мій товариш: ні за соціальним станом ніякий мій товариш, ні за національною приналежністю, ні навіть за характером. Я, либонь, уперше відчув, що мене розділяє від нього прірва. Він тут господар, а я наймит, він переможець, а його підданий. У нього при боці наган, він, отже, має зброю, а я цілком безборонний. Це значить, що він може робити зі мною все, що захоче: може мене бити по обличчі, може розбити мені голову, може поломати мені ребра, може навіть закатувати мене на смерть. Йому все вільно і він не буде відповідати за свої вчинки, бо він — переможець. Єдине, що я міг би зробити — плюнути йому в пику, але це було б божевілля.

Кулик ніби закаменів у фотелі. Він мовчки вп'явився в Сергієве обличчя, яке було бліде і напружене, і кивком голови попросив, щоб той продовжував.

— Звичайно, знає він і про українську мову в школі. В цьому й мене обвинуватив. Взагалі, він навіть повігадував чимало нісенітниць, як те, що йому відомо, що я і ви належимо до ОУН, що нашим провідником на Пінцину є якийсь Сидоренко, бувший петлюривець і ворог советської влади. Він постійно „намацував” слабі місця, намагаючись вловити мене на слові. Коли вже три аркуші були списані, він тоді залишив мене в кабінеті самотнього і кудись виїшов. Либонь з пів години десь барився, даючи мені, мабуть, нагоду надуматись і потім здатись на його волю. Коли він потім з'явився в кабінеті, був знову зичливий, навіть удавано щирий.

— Ну, так ти мене ізвіні — погарачілся, — простягнув знов до мене цигарку. — Тут у вас стільки різної буржуазної наволочі, що людину геть вивели з рівноваги. Так ось, Серьожа (він спеціально ласкаво підкреслив оце „Серьожа”), я хочу розстатися з тобою як друг. Вір мені — не брешу. Я хочу бути твоїм приятелем. А коли я вже з кимсь заприятлююсь, то крім добра більше нічого не потраплю робити.

Звичайно, ця раптова щиросердечна зміна не зробила на мене ніякого враження, і здається, він сам це помітив, хоч удавана зичливість малювалася на його обличчі аж до останнього моменту, де треба було йому поставити крапку над „і”. Це мав бути пункт розв'язки його задуму і від цього залежала його „приятельство” до мене.

— Так от, Серьожа, я хотів би, щоб ти мав до мене повне довір'я. А довір'я — це непідроблена, щира співпраця. Якщо тобі станеться якась кривда, перший, хто тобі поспішить з поміччю, це я, лейтенант Собакін. Ти мусиш застятити, що в усяких обставинах ти матимеш щирого друга і захисника. Якщо тобі будуть потрібні гроші — звертайся до мене, я тобі поможу. Але, — тут Собакін задумався, — дружбу треба засвідчити дружбою. Тобі припала честь бути довіреною людиною советської влади і коли ти будеш відданий цій владі — далеко зайдеш.

— Розумію я вас, товаришу лейтенант, — з млостю сказав я. Слово „товаришу” вже його не сердило. — Ви хочете, щоб я був донощиком.

— Це невірно! — обурився Собакін. — Донощиком може бути кожна каналія. Я прагну,

щоб ти був поважним моїм співробітником. А це велика різниця.

— На чому ж полягає це співробітництво, товаришу лейтенант?

— Ось на чому: ти будеш першою особою в селі. Ти вухо й око села. Твоє одне слово рішатиме про долю кожного потайного ворога нашої батьківщини. Назовні ти будеш тільки вчителем, але насправді ти будеш володарем усіх жителів вашого села. З директором Куликом ти й даліше приятелюватимеш, але я мушу знати з докладністю про цю вашу дружбу. Правду кажучи, директор Кулик має за собою поважні грішки. У Вільні він співпрацював з польською поліцією проти комуністів. З його вини повішено чотирьох товаришів, визначних членів комуністичної партії Західньої Білорусі.

Кулик здригнувся.

— І ви вірите в це?

— Звичайно, що не вірю. Навіть, коли б таке й було, то це ніяке лихо. Чотирьох падлюк було б менше на світі. Та я вдавано жажнувся і Собакін це сприйняв вдоволено. Кістка незгоди, мовляв, уже кинена, а він тільки того й бажав.

— Ну, так ти прочитай і підпиши, — підсунув мені списані аркуші.

— Я пильно прочитав. Усе було написано так, як я давав відповіді. Текст не був пофальшований і я підписався. Тоді Собакін ще підсунув мені одного папірця. Це вже мав бути документ співпраці з НКВД-е. Я прочитав цей документ і відсунув від себе.

— Не можу, товаришу лейтенант. До такого діла я не підхожий. Прикро мені, але я не можу. Як хочете, буду вашим особистим приятелем, але співробітником — ні. На підступі і хитрощі я зелений. Не потраплю теж маскуватись, кожна баба в селі розшифрувала б мене.

Собакін зморщився, проте не розсердився. Він устав із-за бюрка і підійшов до мене.

— Гарзд. „На нст, суда нст”. Але ти ще надумасься, ти гарненько призадумасься. Прийде час і я тебе знов покличу сюди, і надіюся, що ми тоді договоримося. І ще одне — те, що тут було, — ні словечка. Ні батькові, ні сестрі, ні матері, ні друзі. Якщо ти комусь зрадиш цю тайну, ми неодмінно знатимемо. І тоді знаєш, що з тобою буде?

— Знаю, товаришу лейтенант, — вражено кивнув я головою.

От і бачите, друже Кулик, яка халепа. Я спершу постановив про це нікому не казати, та коли усвідомив собі, що за вашими плечима наростає небезпека — сумління не дало спокою. Уявляєте собі, що було б зі мною, коли б Собакін довідався про цю нашу розмову? Ах, друже Кулик, яка ж примарна влада запанувала на нашій землі! Звичайно, ця гавкотня на ваш рахунок, либонь, і для Собакіна не має ніякої вартости; гірше з тим, що він довідався від когось про українську мову в школі. Можна припускати, що хтось із хлябовцян робить йому доноси.

Кулик подумав про Єлісеєнка і посміхнувся. Без сумніву, це його робота, хоч міг такий донос зробити Іофе, чи Кокошкін. Якщо вони про це не знали, їх цілком певно міг поінформувати Ковзало, або Бугай, чи навіть Чиканюк. Не була ж це, до речі, ніяка таємниця в селі. Пригадав людину в опорках, там, на річковому коліні. „Лябіринт з дияволом на троні”, це слова загадкового старого мандрівця. Як видно, вся ця система спирається на сексотстві. Приятель слідкує за приятелем, сусід за сусідом, жінка за чоловіком і навпаки, чоловік за жінкою. Нечувана спіраль шпигування. Коли вірити мандрівцеві в опорках, ця спіраль сексотства омотує теж і верхівку. Можливо, що хтось там у Пінську топче по п'ятах і Собакіна, а того когось хтось інший шпигує. Щоб устоятись у цій пекельній сексотській крутільці, треба мати міцні нерви і досвід.

Двоє приятелів мовчки поглядали у вікно, за яким панував нічний морок і де вихрилась сніговія. І думали, либонь, про одне — за всяку ціну не впасти в крутіжкі нечуваного людського безглуздя.

ШАНОВНІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ!

ОДЕРЖУСТЕ ДРУГЕ ЧИСЛО „ВІСНИКА” Ц. Р. БАГАТО З ВАС ЩЕ НЕ ВНЕСЛИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1959 Р. ЗНАЄТЕ, ЩО ЖАДНЕ ПЕРІОДИЧНЕ ВИДАННЯ В ЗДА НЕ НАДСИЛАЄТЬСЯ В БОРГ. НЕ УТРУДНЮЙТЕ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ЖУРНАЛУ СВОІМ ЗАНЕДБАННЯМ. ПОСПІШИТЬ ВИСЛАТИ ПЕРЕДПЛАТУ ЗА ЖУРНАЛ НА 1959 РІК.

АДМІНІСТРАЦІЯ „ВІСНИКА”

Микола Бутович

ПОВСТАННЯ ПРОТИ ГЕТЬМАНА

(Сіра Дивізія)

В першу чергу від'їздив штаб дивізії, далі полки за чергою нумерів та інші частини, а на самім кінці четвертий полк. При від'їзді дивізія мала трохи більше чотирьох тисяч, хоч розрахована була на сім.

Жупани було сховано, — їхали у звичайній російській уніформі. Переїзд пройшов у взірцевому порядку і, що було зворушливо, — ані один козак в дорозі не втік додому, хоч декотрі з вагонів бачили рідну стріху.

Порядок і дисципліна для призалізничного населення видавалися чимось надзвичайним після того, що тут бачилось за революції. Для нас теж було дивно чути, коли, показуючи на нас пальцями, наші ж українські люди говорили про нас „то українці їдуть“, а не — „то наше військо їде“. Так було і на Чернигівщині по приїзді, — говорили: „приїхали українці“.

В дорозі до місця призначення, була недовга зупинка на двірці у Києві, де нас зустрів представник уряду генерал Приходько, що, ходячи поміж вагонів, вів між козаками провокаційні розмови в тім сенсі: „Знаєте що вас везуть проти ваших братів на большевицький фронт! Ото ж вам прийдеється проти них битись, замість їхати додому та гарно по полоні відпочити!“ Ціла поведінка його, — бажання спровокувати до втечі козаків, була обурююча, але що було робити — урядова високопоставлена особа.

В Конотопі зустрів нас головний квартир'єр, сотник Гануса і з гіркістю розповів, що не знайшлося на Україні касарень для нашої дивізії, прийдеється тупитись по хатах, по школах, хоч війни і немає. Така воля гетьманського уряду. Штаб дивізії затримався у Києві щоб бути на параді нашого четвертого полку. Гетьман висловив бажання побачити один полк у Києві з тим, щоб це був останній і щоб зараз же після паради завагонувався і їхав далі. Лише мені, як оперативному ад'ютантові, що знав куди яку частину направляти, наказано було їхати далі до Конотопу.

На біду я захворів на тяжку грипу 40°. Думаю, що була то неділя, бо коло конотопського двірця не було ні живої душі, тиша, лише осіннє сонце ліниво пригрівало на пероні наших козаків з першого ешалону, що очікували що ж буде далі.

З головним квартир'єром сотником Ганусою „поманджали“ ми до штабу німецького корпусу, де нас прийняв командант-генерал при асисті ще кількох старшин та перекладача, що з цікавістю до нас пригладались.

Німецький генерал приязно поставився до нас, дав розпорядки щодо перевезення наших частин і вантажу німецькими автами на місця та приобіцяв всяку поміч. Зауваживши що я в гарячці — викликав військового лікаря і той негайно мною зацікавився та сам відвіз мене до школи на передмісті, де мав приміститися штаб нашої дивізії. На другий день наш штаб теж приїхав з Києва. Розповідали, що гетьман

дуже хвалив військовий вигляд і здисциплінованість четвертого полку, просив на обід всіх старшин, фотографувався з ними та обіцяв спеціально зацікавитися нашою дивізією. Парада була і цим разом зфільмована. — Довідався я теж, що незабаром маємо дістати ще раз новий командний склад дивізії, що Сокира-Яхонтов і його серія до нас уже не повернуться. З цікавістю стали ми очікувати чим цим разом нас винагородять.

Конотоп славне місто ще з часів, коли гетьман Виговський розбив та потопив москалів, — справді заслужував на свою назву. Болото було чорноземне — щире і могло проковтнути і коней, і авта, і тих гусей, що, тримаючись краю, своїм металевим гелготанням прорізували осіннє небо. Пахло зрілими овочами, вичувалася осіння лінь... Харчів на рундуках у перекупок було, хоч греблю гати. Солонина в півтори долони, аж рожева, смакувала м'ґдалами. Їж досхочу. І тут наші виголоділі ще з полону шлунки дістали роботу. Але й іншої роботи було безліч. Десять знайшли покинуте військове авто для штабу, розшукали до нього циганського вигляду шофера, сотня зв'язку — нав'язала зв'язок з частинами. Частини по хатах та школах почали влаштуватися на зиму. Третій полк залишився в Конотопі, інші в Алтинівці, Кролівці, Коропі. Околиця конотопівська теж і за новіших часів стала знана Крутами, Вахмачем. Тут знайшла сприятливий ґрунт большевицька агітація. Великі залізничні конотопські майстерні — кілька тисяч робітників-москалів, як ті блощиці тримались цього міста і тримали під своїм впливом околицю. Не знати чому нас сюди привезено і поставлено по хатах, щоб збольшевичити, а потім розпустити по домах, чи, щоб нами, розпорошеними, відбольшевичити околицю. Думаю, що тут мав свій плян полковник Какурін*) — помічник начальника Генерального Штабу. Плян цей почав реалізуватись. Наказано відпустити поступово додому старших річників, відібрати жупани.

Згодом приїхала нова команда. Начальником дивізії став генерал Васильїв-Чечель. — До українізуючих дочіпок ми були насторожені. Але виглядав не на Сокиру. Видно хотів увійти з нами в контакт, здобути довір'я. Казав, що був начальником військових шкіл в Одесі.

Начальником штабу приїхав генерал генерального штабу Пюнтковський, бувший командир одного з Кавказьких корпусів. Типовий російський старший генерал, що знав своє діло, але тримався осторонь, згорі, і нікого до себе ближче не підпускав і своїх карт показував.

*) Полковник генерального штабу Какурін був, очевидно, большевицьким агентом, бо незабаром по повстанню проти гетьмана опинився в Москві, як один з головних організаторів большевицької Академії Генерального Штабу.

Ще до штабу приїхав старший ад'ютант сотник Морозевич, що за війни перейшов скорочений курс академії генерального штабу. Як українську легітимацію — представляв свою жінку, що була донькою т. зв. „артільного батька” Левицького, відомого українського кооператора. Позатим приємна для всіх усмішка, пушисті біляві вуси, як у kota, і дзвінкі остроги. Дістали ми теж росіянина — дивізійного інтенданта, дивізійного лікаря, потрібних урядовців.

Командувати першим полком приїхав полковник Пузицький, енергійний старшина з бойовими заслугами, пізніше знаний в українській армії генерал. На другий полк — полковник Мазуренко, що був не лише енергійний, але й гострий, безкомпромисовий. На третій — мій старий знаомий — полковник Александрович — бувший „воспитатель” Полтавського Кадетського Корпусу”, де і я колись вчився. — Це для мене була велика несподіванка. Ніколи я не думав, що цей „воспитатель”, що рахував під ногу на маршу „ассе — тва!” — може стати українцем. Був він делікатної вдачі, обережний і якось непевний себе, але, думаю, що дійсно українцем таки був. На це пізніше я мав докази. На четвертім полку далі залишався полковник Гудима. На жаль, при гарматах, крім молоденького підпоручника Яцкевича, не було й далі жадного фахівця.

Отже нова команда енергійно взялась до виконання наказу згори про демобілізацію. Мали залишитись лише кадри з молодших річників. Не радо їхали до дому старші. Були свідомі того, що ґрунт український в дивізії підмивається, а часи непевні. Образом для них було теж відбирання жупанів — символу їх служби Україні.

Зима наближалась, а ми так касарень і не мали. В школах почалось навчання. Діти бігали поміж козаків, військового майна, телефонів. Наш парадний шильд штабу дивізії сиротів попід возами і кури лишали на нім свої візитівки. Ми потроху входили в контакт з місцевим конотопським населенням і воно почало погоджуватись, що українство не є щось другорядне — меншовартісне. Була тут і певна група свідомого українського елемента, навіть дещо вільного козацтва, що вже брало чинну участь в боротьбі з большевиками. Зокрема телефон, телеграф і залізниця були в українських руках. Знана була теж з українського наставлення т. зв. охорона залізниць, до якої перейшли декотрі з наших старшин, яким, як не кадровим, грозило скоре звільнення. Перейшов до залізничної охорони і сотник Палій, курінний одного з полків, що не поладив зі своїм полковником. З ним відійшов теж і хорунжий (бувший Січовий Стрілець) різьбар Гаврилко. Ідейна людина, але дивак і в своїм роді Дон Кіхот. В околиці було неспокойно. Знали ми про большевицьку роботу у прикордонній смузі, знали про їхніх агентів на місцях, знали і про обурення, що в декотрих селах викликали карні експедиції спеціальних відділів. Приходили і до наших частин селяни з цих сіл, шукаючи у нас з довір'ям оборони, але що ми могли зробити?

Тим часом чисельний стан дивізії дуже впав через демобілізацію. На середину листопада ціла дивізія

вже не налічувала й тисячі людей, навіть з немущтровими. Вже були отримані списки новобранців, яких ми сподівалися з дня на день. Під вечір 16-го листопада 1918 року морозець льодом постягав калюжі, а болото стало густе як халва. Дим з коминів ішов просто догори. Заповідалась гарна погода на завтра. Сотник Пилипенко, — бувший начальник штабу, а тепер вже в меншій штабовій ролі, що мешкав при школі, де містився штаб, дістав повідомлення, що якісь цивілі напали на склад нашої зброї недалеко двірця і розбирають його. Очевидно, він з місця покинув веселе товариство, що саме гостив у себе, і, взявши невелику кількість козаків з команди зв'язку, поспішив на двірець. Що саме, і як відбулося там, не знаю. Знаю лише, що він був заарештований залізничною охороною і опинився під замком у пивниці залізничного двірця.

Випадково надійшов я трохи пізніше до штабу, коли дижурний писар зголосив мені, що мене кличуть до телефону. Говорив різьбар — хорунжий Гаврилко: „Слухай, бери штабні печатки і негайно йди на двірець! Повстання проти гетьмана! Ти конче тут потрібний!”

Знаючи дон-кіхотську задирикувату вдачу Гаврилка, що міг зопалу щось втяти, я хвильку надумувався, але печатки взяв і змісця пішов на двірець. Думаю, — на місці буде видно, в чім справа. На двірці — небо розверзлося! Виглядало, немов би хто палицю шурхнув до муравлища. В двох кімнатках залізничної охорони, де урядував сотник Палій з Гаврилком, людей було так густо, що й гоголівський городничий не міг би пропхатись. А що то була за дивна збиранина! Чистий театр без режисера. Якісь гімназисти з рушницями, телеграфісти з шаблями, робітники в шапках і кашкетах, залізничний комісар у смушках, пара наших писарів з дивізії, кельнери з буфету, а на переді клишоногий, гордий зі свого мундуру — з кавказькими газирями у черкесці з солдатського сукна, якийсь непідстрижений герой.

У другій кімнаті, куди мене за руку витяг Гаврилко було все, як у вивернутій кишені. У комині палав вогонь, вікна були відчинені, на горбатій софі сиділи якісь цивілі і їли пампушки й зимну телятину. Кілька столів були заляті лімонадою. У натовпі, на кількох квадратних метрах, в центрі була якась фігура чорняво-смуглява, вірменського вигляду, у кавказькій бурці. Коли фігура побачила мене з Гаврилком, — поклепала мене твердою рукою по плечу і хрипким голосом проголосила: „Я Ангел! Ти зі штабу дивізії? — Маєш печатки?” Кажу: „так!” — „Призначаю тебе начальником штабу армії Чернігівщини і Полтавщини! — Пиши зараз же папір про конфіскачу спирту для військових цілей і бий печатки!” Папери я написав, тримаючи їх на стіні, печатки прибав, але бути начальником штабу армії категорично відмовився. Ангел був здивований, але зараз же заспокоївся тим, що когось знайде. Я ніколи нічого не чув про отамана Ангела, пізніше відому очайдушну повстанську фігуру.

Прислухаючись і приглядаючись, я скоро зорієнтувався, що це штаб повстанський, що головне ядро при-

Е. М.

ЛИСТИ ДО ЛЮБЕЗНИХ ЗЕМЛЯКІВ

При загальнім пануванні готових формулок, звичних гасел і традиційної, хоч давно порожньої, фрази — стан не-думання, не-мислення набирає у нас характеру сталого і часом наближається до автоматично-блаженної безмисльності. А, проте, якщо поняття „еміграція” ще не поглинено дорешти поняттям „імміграція”, а прославлене й ославлене „амбасадорівання” захвало хоч одну тисячну частину сенсу, варто від часу до часу конфронтувати, мовляв, Wahrheit i Dichtung.

іхало з Києва, а між ними й Ангел (здається бувший поручник царської армії), що прислав їх Національний Союз сюди, а командуючим армією призначив нашого бувшого сотника (курінного) Палія, що працював тепер в охороні залізниць. Чому він так високо скочив? Мабуть це тільки йому було відомо. — Може тому, що покинув службу під гетьманськими генералами, може тому, що мав таке парадне прізвище? Може на рекомендацію Гаврилка — бувшого політичного емігранта і УСС-а? — Факт лишався фактом: старий, сивий, трохи заікуватий колишній російський вічний капітан з відвислою губою, відразу став не абищо, як у казці. Та і все довкола було, як у казці, або у якимсь гарячковім сні. Державна варта при допомозі наших козаків під доглядом Ангела, що вже був легко ранений ручною гранатою, була беззбросна. Всі інституції нами зайняті. Наші частини повідомлені (але не через полковників) і були на боці повстанців. Все ніби клеїлось, як слід, але треба було якогось толкового проводу у дальшій акції, бо через телеграфістів і залізничників було вже відомо, що з Києва суне вже гетьманський ешелон на приборкання повстання.

Зробивши трохи в кімнаті порядок, поскладавши в кутку бутафорські театральні шаблі, мисливські рушниці, — вислід якогось безтолкового обезброювання, зацікавився я що то за мішок на гарячій комині. — Порох мисливський! — Переніс його на відчинене вікно.

Розпитував, що є зі сотником Пилипенком. Розказали мені неправдоподібну, для того, хто не знав Гаврилка*), історію. Заарештованого Пилипенка приведено на двірць у повстанський штаб і тут атлетичний Гаврилко, пригадуючи наголос всі гріхи Пилипенка, вихопив криву шаблю і рішив змісця по-старокозацьки відрубати йому голову. Насилу кількох наших старшин, що були при тому, умовили його з тим почекаати і не робити такого скороспішного самосуду. Отже, замкнуто Пилипенка до пивниці.

(Закінчення в наступному числі)

*) Гаврилко згинув пізніше вкинений більшовиками до розпаленої печі льокомотиви.

Часто приходилось чути від представників інших еміграцій не лише дипломатичні компліменти, а й такі слова щирого подиву, ба й захоплення: О, у вас еміграційне життя чудово зорганізоване! У вас аж дві академії наук! У вас видавництва, вистави, концерти, політична діяльність! А преса — самих назв скільки! Ну, та вас же сорок мільйонів — де ж нам рівнятися!

І, слухаючи отаке, зі всіх сил стараєшся не рожевіти, а, позичаючи очей у приповідкового Сірка, лебедієш, що, розуміється, що у нас великий еміграційний досвід, що ми вже, мовляв, емігранти вдруге, що у нас була вже, мовляв, готова суспільна база і т. п. А, переглядаючи (раз на тиждень) імпазантні простирадла рідної преси, а (раз на місяць) чудово видруковані, на чудовім папері з люксусовими, переважно, ілюстраціями журнали, — з болем, з досадою і навіть жахом констатуєш, що у всіх цих друках, за малими винятками, жива мисль, навіть живе тільки слово трапляються лише випадково, роблять своєю винятковістю аж якесь дивне (!) вражіння, бо просто гинуть в блискучолипкій масі безнадійно-одноманітної пісної жуйки, стертих штампів, порожніх шаблонів і нудних словосполучень. Коли шукати якоїсь загальної формули для того роду продукції, то може бути хіба ця: псевдопатріотична графоманія.

Річ ясна, ніколи не треба генералізувати. Завжди треба розрізняти і здавати собі справу: що до чого. Крім того і, може, передовсім треба пам'ятати, про „кадри авторів” — постійну нині трагедію всіх редакцій. Бо ті „кадри” дуже поріділи, а нових немає як виховувати. Є різні поверхи в житті культури, є різні рівні в мистецтві і є різні галузі й горизонти періодиків. Не можна вимагати щоб льокальний часопис, часом т. зв. бульварного типу, раптом почав друкувати причинки до філософії Плятона чи есеї про сенс історії. Але можна і треба вимагати, щоб площини т. зв. порожніх місць в кожному періодіку були зведені до мінімуму або, принаймні, чимсь виразно обмежені. Треба вимагати від редакцій певного мінімуму обізнаности зі справами, яких часо-

пис дотикає чи, тим більше, пробує насвітлювати... Словом, то все справи настільки елементарні, що аж ніяково повторювати тут шкільні істини. А, виходить, — повторювати треба.

Стільки пекучих справ, стільки жагучих тем достачає щоденно саме життя. Стільки змін і зигзаків спостерігаємо щодня в т. зв. світовій політиці. Стільки явищ виникає в течії культурного процесу — європейського й периферійного... А які ж безмірно важливі, істотні для нашої справи (і безпосередньо — для нас) події проходять просторами Батьківщини! І хай же редакції наших періодиків раз вдарять себе в груди і висповідуються: чи прочитують вони систематично хоч пару советських і підсоветських газет? Чи читають і студіюють советські й „радянські” місячники? Чи слідкують — хоч побіжно — за тогочасною книжковою продукцією? Аджеж без тримання руки на живчику (хоч як ослабленим віддаллю й цензурою!) Батьківщини — яка ж може бути мова навіть про оте „амбасадорвання”?!

Підхоплювати — зі „зрозумілим” запізненням — новини й сенсації, що вже подала чужа преса — хай, бо „ми ж бідні, ми не маємо засобів, нікому про це писати” і т. інше. Але подавати свій, власний, національний коментар, свою власну національну (а не „готову”, „партійну”, отже мертву) думку, думку зроджену, а не скопійовану, імітовану чи репродуковану — це аджеж найелементарніший обов'язок. Без свідомости цього обов'язку — немає чого, як то кажуть, і огород городити. І хоч-не-хоч приходить паки й паки повторити шкільну істину: ліпше замість кількох часописів мати один, але справжній. Більш-менш подібної господарки тримаються наші еміграційні сусіди, без порівняння багатші авторами, ба навіть матеріально, — і на тім зле не виходять.

Індивідуалізм, традиційна розсвареність, роблення „на злість”, містечкова заздрість, повітовий рівень і т. д. і т. п. — згода, але ж мусять колись з'явитися хоч якийсь внутрішній спротив тій „традиції”? Чи будемо спаралізовано стояти на старій і дуже традиційній позиції: най буде, як бувало?

***

Говориться про молодь. Ось читаємо: „дба-ти в першу чергу про те, щоб українська молодь, яка тут живе, зберегла нерозривні ду-

хові зв'язки з українством”. Аксиома. Але ж ту молодь треба чимсь духово притягати. Треба ж плекати справжні національні цінності, які тій молоді імпонували б, які ту молодь тягли б. Чи ж ту молодь, щільно оточену манливими блисками й блискотками чужої культури, можуть притягнути обрядово-мертві „імпрези”, звульгаризовані „народні” пісні й танці, спростачена „патріотична” література з паперовими „позитивами”, з вічевою „глибиною думки”, вишиваними івасиками-телесиками, бляшаними деклямаціями про Чин та інші Великі Букви. Чи тій молоді імпонуватимуть надалі архаїчно-комсомольські дискусії на тему „чи Бог є, чи немає”, колхозно-літературні пятакання про „позитивного героя” або „що саме автор — устами своїх героїв — сказав, а що злочинно промовчав” та багато інших проявів „духових багатств” з вишукуванням порнографії в повістях Підмогильного чи комунізму в драмах М. Куліша та з періодичним гопаком над могилою Хвильового. Можна сумніватися...

Пригадується як колись, в кінці 30-х років, довелося почути зі слів чужинця-публіциста вже не компліменти, а просто вирази одвертої заздрости з приводу львівського „Вістника”. Гай-гай, відлетіли часи! А тепер з болем прихидиться заздрити полякам їх паризької Kultur, місячника, що напруженням своєї думки і редакторської енергії спромігся не лише зосередити увагу більшості еміграції, а й променювати на Край і фактично вести з Краєм живий діалог. І, згадалося, що такий діалог в 20-х роках вели й ми... Здається, так недавно і — так, все таки, давно, бо аж не віриться, що це було фактом.

Очевидно, tempora mutantur а обставини — також. Сьогодні совімперія розповзлася на пів-Європи, і Київ знову майже „мать городов руских”. Але створення на еміграції місячника — генератора мислі, навіть при скромних наших можливостях, не є річчю неможливою. Це лише питання 1) доцільно спрямованої енергії, 2) хотіння (а не лише побажання), ну й, розуміється, 3) культурного рівня, який виключав би повітовість обривів, всіляку (в тім і патріотичну) графоманію та халупницьке аматорство. Інакше „буде, як бувало”. З перспективою малючої прогресії, яка, як відомо, мусять дійти до нуля.

Марко Довбач

ПРАЦЮЙ І ДОБУВАЙ

(Репортаж)

Пригадуйте зі школи як цілою клясою:

„Праця єдина з недолі нас вирве.
Нумо до праці, брати!”

Не можна забути... Працювали, добували, а прийшли більшовики і все набуте і одіичене забрали, ще й приказували „на общепонятном” комуністичним пра-вом: — „Кто не работает тот не есть!” — Наказували арештами, недобровільними і ніби добровільними вивозами на Казахстан, до таборів примусової праці, на Соловки, на Сибір, на Воркуту, на Біломорканал та інші канали, — бодай сконали...

Коли прийшлося емігрувати за море, то з думки не сходили Василя Стефаника „Кленові листочки”, і маркотно було. Переїхали Атлантийський океан. Глигнули на статую „Свободи”, дивну, бо мовчазну жінку. Задерли голови і вибалушили очі на хмародери.

Земляк з нашого або сусіднього села явився на пристані. Поздоровилися по старокрайовому. А я питаю: — „Як тут в Америці?”

— „Якось-то буде!” — відповів пісненими словами незабутнього кума Купер'яна, — „Працюй і добувай, плати податки і вмирай! Всюди на світі всі початки трудні”.

— „Я знаю, бо ще в нас дома казали: — „Працюй небоже то ти Пан-Біг допоможе!”

— „Тут це також вартує. Але тут трохи інакше: — Працюй небоже, а сам собі допоможеш! На нікого не покладайся, за працю хапайся, на боса оглядайся!”

Мене приголомшили думки земляка, бо знаю, що виїхав за море молоденьким, без вищої освіти, ходив тоді зі мною до народної школи і, як бачу, набрався розуму і несподіваної, авторитетної самопевности. Незручно було говорити землякові, що треба понашому, граматично, казати: — „На босу оглядайся!” — себто на якусь босу дівку, що певно буде зі мною працювати.

Враження з дороги і після приїзду величезні, то ж мені замаякітрилося в голові трохи. Я слухав земляка з нашого або сусіднього села, п'яте через десяте, а в душі сам собі присягав, що буду добувати американську філософію життя всіми, розуміється дозво-леними, способами. В цім намаганні, трохи пізніше, я наперся на другого одношкільника Кепила. Властиво „Рудий Сруль”, як прозивали його батька в селі, бо мав довгу руду бороду і пейси, називався — Копф, що значить — голова. Мав у селі крамницю мішаних товарів: оселедці, бомбони, шварц, мило, повидло, мазь до коліс, сірники, нафту та інші „делікатеси”. Після школи Срулько допомагав татові в продажі та так справно недоважував і недоливав, що Рудий Сруль задоволено прицмокував і приговорював: — „Мій Яків — велике голова, — е гройсе кепили!” — Тому ми школярі почали називати Якова не Копф, а прози-вали Кепили.

Потім заложили в нашому селі, при читальні „Про-світі”, кооперативну крамницю. Рудий Сруль почав постогнувати і скаржитись на скрутні часи. Почав на-

рікати на злих людей. Поволі постягав довги від своїх довжників та одного дня зі всією своєю численною родиною, як сам казав: — „Зі всі бебехи, перини, подушки, пелюшки, кіндер і балабушти” — виїхав до Америки. За півтора року написав до Мошка-шинкаря, що вже купив споживчу крамницю в Врукліні, а його наймолодший хлопець Срулько, ходить вже до гай-скул, себто до середньої школи, а як вивчиться то бу-де з нього — „е гройсе пуріц!”

Пізніше Мошка вигнало за море протиалькогольне товариство „Відродження”... Це були набожні, ста-розаконні жиди, свого роду економічні вигнанці, що мали велике щастя, бо не зазнали Гітлера, з його по-літичними маніяцтвами і винищуванням жидівської раси.

Мені найшли працю. Щоби вдосконалити своє, на-буте в таборі Діпі, себто здеплясованих істот, знання англійської мови, я пильно читав часописі. В одному грубому тижневику я побачив наголовок статті, що ме-не зацікавив: **Як втриматися на роботі, а мимо того бути щасливим?**

Редакція поручала гаряче думки автора, що повинні викликати глибоке заінтересування у всіх читачів, бо написані відомим знавцем модерного життя, редакто-ром Сеймуром Копфом. Земляк з нашого або сусідньо-го села потвердив мій здогад, що це наш Срулько Ке-пили. Вивчився і тепер других навчас, як вийти в люди.

Не балакайте забагато!

Дехто думає, що на це має язик в роті, щоб безпе-рестанно ним вимахувати. Тимчасом маємо губи, щоби затулити уста і зуби, щоб їх закусити, щоб не гово-рити забагато. Мимо того молоді і старі люди, неза-лежно від того скільки мають літ: 18, 28 чи 80, лопо-тять язиками, як баби праниками, коли перуть шма-тля на потоці. Розуміється в нас, дома, бо тут, то хіба якась дуже стара вашмашина таракотить.

Але запам'ятайте собі: Всі люди це мистці неточ-ности. Що ви комусь скажете прийде до вас, (за дея-кий час) перекручене в разючій диспропорції до вашої правди. Деякі неточности (власне побрехеньки!) випадкові, деякі навмисні, а інші знов таки зі злим наміром, не раз впрост зі злости, бо кожен чоловік і кожна жінка, що вирізняються чимнебудь, мають зав-жди ворогів. — Коли якийсь співпрацівник твердить, що наставник (бос) несправедливий і взагалі до ні-чого і питає вас про вашу думку, не кажіть нічого! Може бути, що ваш колега думає поважно, а знову ж може бути, що вас недолюблює, і в тій хвилині, коли ви притакнете, або бомкнете: — „Мабуть”, — він роз-повість в шапі або бюрі, навіть переробить ваше — „мабуть” — на: — „Напевно!”...

Дрібниці? — Можливо! Але погляньте кругом себе. Чи весь світ не є дрібничковий? Хтось щось сказав, (ви не знаєте що?) і найліпший приятель почне вас оминати десятою вулицею... Діти в парку б'ються за забавки... Кельнерка не обслужить вас добре, бо ви вчора забули залишити дрібний наливкок... Старший урядовець викликає бурю в офісі, бо машиністка за-була у фірмовім письмі вибити протинок... Ви йшли

здумані і змучені вулицею і не зауважили і не поклонилися пані-добродійці, велика провина, неоправдається — образа і ураза до смерті...

Люди є дрібничкові •

Всякі „дрібниці” можуть викинути вас з праці. Майте на увазі, що за найменшу причину, а навіть без причини, скоршим темпом, як керовані ракети, вилетите з роботи. Бо люди справді є дрібничкові! Але ви мусите жити поміж людьми, оскільки взагалі хочете жити. Розбалакайтеся і з вас витягнуть щось таке, що ви не мали наміру сказати; або щось таке, що можна інакше витовкмати або перекрутити. Ніколи не згадуйте шефів (босів) та інших високих осіб. Ніколи не говорите хто вам подобається, а хто ні, і чому. Ніколи не згадуйте добрим словом попередню працю і не порівнюйте з теперішньою. Ніколи не говорите скільки вам платять! А коли йдете до боса просити підвишки, не звирюйтеся нікому про те. Ніколи не згадуйте нічого такого, що немов мала іскра може спричинити великий пожег.

Коли ви по праці прибули до своїх чотирьох стін, тоді можете вести всі розмови, які захочете: — з вашою жіночкою, що вас подивляє, з вашими діточками, що вам співчують. Можете критикувати всіх і вся. Можете ляяти свого наставника-тирана і бюрову секретарку-кокетку, що до всіх шкїрить зуби, (жінка додає, що зуби фальшиві та шкїрить свої правдиві), можете називати свого наставника лайдаком, що всю працю звалює на ваші плечі. Жінка притакує, діти жалують, ви зворушені витягаєте два кводри і фундуєте айскрім, себто морозиво для всієї родини. Всі сідають кругом телевіжена. Модерні причадали, але стародавня картрина:

„Де згода в семействі,
Де мир і тишина.
Щасливі там люди...”

Завтра раннім ранком треба вставати та йти на працю, а коли хочете й надаліше на ній залишитися, то ввійдіть і скажіть ввічливо: — „Доброго ранку, панове!” — і замкніть уста на колодку.

Не вирізняйтеся!

Легко можете залишитися без роботи, тому не вирізняйтеся чимнебудь. Щоби вам хтонебудь не базикав ви мусите зрозуміти реальну правду — індивідуальність перестала вже існувати давно для працюючих. Не треба це фальшиво розуміти. Я сам люблю людину, що вирізняється своєю особистістю. Але може це причина, чому втрачаєте одну працю за другою. В давних часах, коли ще існував правдивий індивідуалізм, а шеф була досяжна людина: він обсервував вас при роботі, підвищував, набирив на працю і викидав з неї. Але з часом виріс великий промисел. Збільшилися бізнеси-інтереси. Шеф почав урядувати у відділі „для сторін”, бо все підприємство поширилося. Він наприймав управителів, настоятелів, наглядців, директорів особистих справ, адміністраторів. Коли ви працюєте в такій великій інституції можете мати клопоти, як пічнете показувати особисті погляди на справи. Будьте активні, але, ради Бога, будьте зрівноважені. Не ро-

бїть нічого понад голови департаментів, чи там відділів. Хочби ви придумали якусь геніальну ідею нашого столїття і змогли оцадити підприємству навіть сотки тисяч. Не випихайтеся наперед. — В армії треба авансувати за шнурком і урядувати рутинною. Велика і середня промисловість вимагає рутини, а аванси йдуть по черзі, поступенно. Настоятель і управитель стоять над вами і можуть забирати всі заслужені вами почести... Але до чорта з гонорами, коли ви потрєбуєте праці... Ще є інший індивідуалізм: амбіція. Всі мають годину або пів, на обїд а ви приходите десяти хвилин скорше. Ви думаєте, що лише наставник звернув на це увагу. Ви не п'єте чаю і не приймайте запрошень „на горїлочку”, або „шклянку пива” зі співпрацівниками. Спершу будуть говорити, що ви поспуймайте. Можливо, що це зависть. А чи ви рахували коли сценічних героїв і зірок, що погасли і пропали зі заздрами в трагедїях Шекспїра? Відомо ж, що бувають поцїлунки смерти.

Коли думаєте, що ваші нерви не витримають поки не виявите своєї премудрости, всезнайства і ліпшезнайства, коли не можете загальмувати себе, почніть студїювати якийсь новий фах на вечірних курсах або кореспонденційно. Це зужие вашу завелику енергію.

Розуміться ви хочете висловитися і бути самим собою. Ви не любите, коли приказують робити різнородну роботу, туг і там; ви волїєте працю мозком і головою, при столику. Я не кажу вам, щоб ви були фальшивим гіпокритом, безграничним опортунїстом або ігнорантом, шахраєм чи брехуном. Це значилоби йти екстремами і задалеко.

Зміна праці

Коли вам здається, що вас перевантажують на праці, що до вас не відносяться добре, всі вас кривдять; коли життя видається тортурями і мукою, а бос і співробітники катами; коли ваша голова ніби стиснута залїзним обручем, думки розбігаються, кров бухтить в жилах і думаєш, що збожеволїеш... тоді прийшов час шукати нової праці. Можливо, що вам тяжко працювати у великій індустрії з шаленим темпом і ви ліпше надавалися би до якоїсь спокійнішої роботи. В засаді всі молоді люди повинні вибирати професію, яка їм видається цікавою та держатися її все життя. Старатися бути успішними: концентруватися в своїм фаху: стати спеціалїстом. Найгірше, коли людина збайдужніє до своєї праці. Тому треба захоплюватися своїм фахом і показувати своє знання, здібности, зручність і певність. Знання не буває випадкове, ані природжене, ані одідичене, його треба набути наукою та досвідом. Мусите вмїти працювати так само, як ваш сусїд-співробітник, а навіть трохи децо ліпше. Мусите вашу працю впрост любити і мати душевну силу і фізичну напругу протиставитися всякій конкуренції.

Ах ті жіночки!

Найбільше горе на цїм світі, це через той слабший пол. Але без нього ніяк не можна бути і розмножуватися. Хто вїдвжний може вдома замовчувати і підсміхатися іронїчно. Але на праці це найбільша спокуса дїявола, що завжди приносить неприємности, а то і нещастя. Тому здалека від жінок: офіційно. Ві-

Ф. Гончаренко

З ЗАЛІ Х-го З'їЗДУ ООЧСУ

Вперше Організація відбувала З'їзд у власному Будинку Визвольного Фронту. Людно було на З'їзді. Зал смістю на 250 осіб ледве вміщала делегатів Відділів (79) і гостей, а на доповіді поета Е. Маланюка була, як то кажуть, набита. З'їзд тривав два дні, 7 і 8-го лютого. Ділова програма його нічим не різнилася від програм інших З'їздів. Звіти, обговорення їх, вибори і резолюції, і, як то прийнялося вже серед українців в Америці, — бенкет. На таких бенкетах в звичку увійшло „кадити": і говорити високим стилем патріотичні промови.

Товариська зустріч (не бенкет) делегатів З'їзду з громадянством відбулася в прекрасній залі школи св.

XX

сім годин денно, п'ять днів у тиждень, мусите бути з нею та приглядатися їй. Мусите працювати з нею та веселитися на Крісмес парті та з нагоди уродин когось із співпрацівників. Її светер прилягає до грудей, аж прилип, а коротка спідничка задираться при рухах і показує більше, як треба. І раптом ви констатуєте, що ця ясно- чи темно-волоса, русява чи золотисто-руда (на щастя ви не є спец від фарбування волосся) жіночка, істота починає вам подобатися. Багато любовних історій починаються на праці, у фабриках чи в бюрох. Бувають повні магичних притягань і тамничих чарів. Багато таких романсів кінчаються вінчанням, але коли ви жонаті, то можуть бути різні комплікації... Але вже на праці ваші любовні успіхи викликають зависть і заздрість у співробітників і підуть язика в рух приспішеним темпом. Сплетні, розуміється. Почнуть говорити, балакати, видумувати, підглядати і перебільшувати...

**
*

Ось вам трохи скорочені поради мого шкільного побратима Срулька Кепили. Він пішов давно в далеку заморську країну і пристосувався до обставин, хоч ані хвилини не був під большевиками і не мусів бути. Він назвався Сеймуром, але прізвище батьківське, Копф, затримав, бо хто то може знати, що нас чекає в майбутнім?! Може вибухнути атомової бомба і „ферфулен ді ганце постройкіс!" — Ніби дає поради правдоподібно — „але не доказує і не доливає", — трохи „ні сюди Микито, ні туди Микито", і „на двох баба ворожила, або вмире, або буде жити"... Дуже трудно писати і вміти задовольнити широкі круги суспільности, до того таки треба мати голову і немало в ній. Як навіть справді вибухнула атомової бомба я переконаний, що Срулько врятується, хочби мусів утікати — аж до Ізраелю.

А ви читайте, думки розглядайте і пам'ятайте: не поспішайте! Можете відрізнятись і вирізнятись, але треба знати: від кого? перед ким? коли? де? і як? Працой, мовчи і добувай! Хитруй. Міцно ччися, а свій розум май і про своє рідне дбай!

Юра. Програма її була продовженням З'їзду в ювілейний рік гетьмана І. Мазепи. Коли гості сіли за столи, приборані зі смаком і заставлені, голова президії З'їзду М. Дужий привітав присутніх, а парох церкви св. Юра о. Ю. Катрій перевів молитву. Вранці, перед З'їздом з делегатами молився о. І. Ткачук. На щасливу думку натрапив товстмайстер вечірки проф. М. Чирівський, вміло відпружуючи численні привіти жартами і дотепами. „Думою Івана Мазепи" у виконанні артиста Яр. Пінота-Рудакевича почалася мистецька програма вечірки.

Деклямацій у нас не долюблюють, а тут 200 осіб, затамувавши подих, слухали гетьманову „Думу". Мій сусід, після закінчення сказав: „І що той Пілот зробив з тією „Думою"! Не раз доводилось читати початок і кінець її в цитатах, а тут я збагнув усю політичну глибину її"... Як багато важить і значить мистецьке слово, подане у майстерній формі. Може тому, що за недбали мистецтво передачі поетичного слова, ми й розучилися любити поезію. На академіях, правда, ще зовсім не викреслили рецитацій, але поетична збірка найкращих поезій не знаходить читача.

Мистецьки, з почуттям грала на скрипці п-на А. Бучинська, а ансамбль легкого жанру під проводом п. Ю. Кононіва і В. Шашаровського подав глядачам „Чари Львова".

**
*

Сам З'їзд мав діловий характер. Звіт про „Два роки праці" склав Голова Головної Управи, генеральний секретар, фінансовий і організаційний референти. Уникаючи деталей, Голова ГУ в своєму звіті накреслив політичну лінію, стратегію і тактику Головної Управи в спеульно-політичній діяльності протягом двох років. Характеризуючи змаг української людини на Україні за збереження національної самобутности, доповідач наголосив важливість розбудови і зміцнення національно-культурної спадщини на еміграції в противагу політиці обмосковлення, яку наполегливо переводить окупант. Це завдання важливе тепер тим більше, коли Москва розпочала дискусію з українською еміграцією. Доповідач пригадав ролю „Вістника" в 30-их рр. в національно-культурному ставленні людей під окупацією. На думку звітодавця, наша політична еміграція не приділяє належної уваги процесам національного становлення, які мають місце в окупованій Україні. Посилаючись на кілька творів поетів, письменників України і культурних діячів, що виступали в обороні національної культури і мови, І. Вовчук ствердив, що на його думку еміграція, багато говорючи про визволення, не дооцінює в Україні зовнішню непомітну мобілізацію протиімперських сил, які у слушний момент скажуть своє слово у національній революції.

Заява інженера з Донбасу на Брюссельській виставці, який, вислухавши завваги одного українського кореспондента, рішуче сказав, що чести української людини ніхто не відбере. То більше, як формальна свідомість. Якби ми спромоглися синтезувати і показати неперервність української державницької ідеї в її змагові і боротьбі, давнішній, вчорашній і нинішній — проти Росії, — це б значно полегшило нашу зовніш-

ньо-політичну роботу. В практиці її у нас часто видає окупована Україна, як силовий фактор, її змагає і це може й є одною з причин, що нас мало розуміють. Правда, цьогорічне проголошення в більшості стейтів, як і заяви сенаторів і конгресменів, говорять про те, що ми дещо зробили, і в цій поважній праці наші відділи не відставали, а були ініціаторами.

Аналізуючи суспільно-політичну діяльність Управи і Відділів, доповідач подав характеристику національних маніфестацій „300—40 і 15”, „Голодової облоги”, „Обороні національної честі” сл. п. Отамана С. Петлюри, в яких брали участь десятки тисяч українців. Маніфестації знайшли широкий відгомін в політичних колах Америки, чому доказом є чисельні листи і заяви чільних політичних діячів.

Здавалось би, що оті деякі позитиви в нашій праці мали б нас зблизити, бодай навколо дат і подій, що є безспірними. На жаль, не завжди так ставалося. Та й не могло статися, коли найчільніші представники чисельно невеликого, але гомінкого середовища Національної Ради своїми виступами на Св'ятах Деджавности, організованими вилонками з громадської системи і ладу, піддають охоти анархізувати громадське життя. Цитуючи слова Старицької-Черняхівської з драми „Іван Мазепа”, доповідач підкреслив, що без відновлення і зміцнення свого національного права, як закону життя української спільноти, нам важко буде зберегти національну окремішність тут.

Окрему увагу приділено в доповіді проблемі всеукраїнськості з вказівками на те, як дехто з вчених дійшов до протиставлення людини степу, завжди обезголовленого, в їхній уяві, — покірливій і виконливій людині Заходу. („Галичанство”). Не дивно, що з подібних теорійок з чикагівської газети прийшло оформлення політичної думки з уболіванням за тими часами, коли українські землі були під різними окупантами і вони то „далеко краще запевняли нам особисту, національну і суспільну свободу”. Кумисницька ідеологія запліднює провінційну політичну думку. Патріотизм, на думку доповідача, це не тільки любов до своєї землі, це, перш за все, державницький підхід до подій і явищ, це — думання категоріями цілості єдиної України. Політичний патріотизм виключає провінційність думання, з якого випливає порівняння і шукання переваг одної волости перед другою. Таке борсання облегує диявольські задуми чужих опікунів робити дві України. Коли еміграція хоче допомогти нації в її змагові за визволення, то вона мусить подолати залишки провінційного думання в ділах і практиці своїй. Тільки з всеукраїнських позицій можна боротись з нинішньою політичною формулою окупанта, за якою імперсько-большевицький „царствуючий центр”, з імперським мозком, а московським серцем і душею, намагається всмоктати Київські і Галицькі літописи, Шевченка і Фрашка, а пісню нашу дозволити, як молодшу „руску сестру” в супроводі комаринського гопака.

Характеризуючи зовнішньо-політичну працю Організації, доповідач ствердив, що Головна Управа в плануванні її і практиці кермувалась засадою єдності політичної дії. Маніфестації і окремі акції, переводжу-

вані Відділами, давали позитивні осяги в зовнішньо-політичній роботі. Докладніше про них звітував організаційний референт п. В. Боровик.

Видавничу працю, про яку написано у фінансовому звіті, як частина суспільно-політичної діяльності Організації, вповні себе виправдала. Коротко схарактеризувавши тематику і проблематику „Вісника”, вказавши на недоліки журналу, І. Вовчук закликав Відділи зулучувати авторські сили, зокрема молодих. Фінансово, як то видно зі звіту, журнал сам себе виплачує, та лихо в тому, що коло 20% передплатників ще й досі не заплатили за минулий рік. Для порівняння, як у нас підтримується культурне становлення, доповідач навів цифри про розповсюдження книжки серед американців і серед українців. Два роки тому видатки американців на книжки становили біля 600 млн дол., або 4 дол. на душу населення; українська політична еміграція в Америці, на думку І. Вовчука, видає на книжку разів у 7 коли не в 10 менше. Звідкіля взятися ростові і розвоєві нашої політичної думки? Заперечення і негація думки, діла, за формулою „не так!”, без вказівок — „як” до добра не приведе цілу спільноту і нашу організацію. В тих Відділах, де гору брало „не так!” без відповіді „як”, — помітний спад в роботі. Закінчуючи свій звіт І. Вовчук радить гуртувати і об'єднувати людей за ділом, працею, а тим, що негацією заперечують все, стоячи збоку, радить пригадувати зайчика з Олесевої казки, що сказав хлєпцеві „Ти ялинку посади, а тоді рубай, ледащо!”.

Організаційний референт В. Боровик, звітуючи про оперативну працю Гол. Управи і стан у Відділах, схарактеризував стан у цілій системі, подав порівняльну виконність окремих Відділів. Пересічно за два роки члени Управи бували по 5 разів у кожному Відділі, з них орг. референт виїздив 70 разів. Більшість Відділів дає собі раду, а до трьох Відділів доводилося по два рази виїздити для переведення Річних Зборів.

Генеральний секретар, д-р В. Нестерчук, у своєму звіті зупинився на плануванні праці Головної Управи, дружніх взаєминах в праці, взаєминах з іншими організаціями та подав про стан діловодства. Аналізу фінансового стану подав фін. референт п. Т. Качалуба.

Дискусія над звітами розгорнулася головню навколо таких питань: фінанси, видавництво, журнал і взаємини ООЧСУ з укр. організаціями. Представники Філадельфії обстоювали думку, що Головній Управі не слід видавати літературних творів, а лише ідеологічні, політичні й історичні. Для планування видавничої праці радили створити видавничу колегію з фахівців, яка б виробляла видавничі пляни. Була навіть думка, що Головна Управа робить помилку, видаючи твори авторів, колись неприхильних. В підході до проблеми „всеукраїнськості” і в оцінці стану національно-політичної дійсності в окупованій Батьківщині трое дискутантів виявили дещо інший підхід, як доповідач.

Один з дискутантів, чомусь у зменшенні готівки в касі на день контролі (див. балаянс), вбачив в цьому спад Організації. На думку другого, не треба було вести переговорів з ОДВУ. Впала думка, що рівень „Вісника” не всім доступний і треба, мовляв, достосувати його до всіх.

В заключному слові І. Вовчук, подякувавши дискусійцям за критику, зупинився докладно на заввагах, дав вяснення на них, остерігаючи від нігілістичного підходу в таких важливих і тонких справах, як літературна творчість. Ідеологія — не статистика і не указ та заборона. В формуванні ідеології роля літератури була, є і буде дуже великою. Нам треба видавати і ідейно-світоглядіві, і історичні, і політичні праці, і студії, і ніяк не забувати і не відкидати творів літератури. Лихом нашим було б, якби ми судили не твір письменника, а його за те, що він колись комусь щось сказав. Література, що твориться за вузьким політичним замовленням, обречена на занепад. Вузькоорганізаційна мірка приводить нас до вислову „нащо видали п'єсу Старицької-Черняхівської — „Іван Мазепа“, — яка нічого спільного з ООЧСУ не має?“ Треба боятись таких висловів, бо в них негатиристичний підхід до діла знайшов своє завершення. І. Вовчук вважає, що Головна Управа дуже добре зробила, що, натрапивши найкращу літературну річ про Івана Мазепу, видала її. В творі багато ідеології, але не в ній річ. Навіть для збереження цього унікального твору ми мусили це зробити. Дарма в зменшенні каси хтось бачить спад Організації: цифри балансу (хто їх уважно читає!) зовсім не говорять про це.

Дискусія, на думку І. Вовчука, є показник росту Організації. Є труднощі спаду, а є труднощі росту. Головна Управа говорить про ініціативу в праці, в діяльності, а декому це здається „діалектикою“. Треба відрозняти критику від негачії. Критика на місце гіршого пропонує ліпше, а негачія нічого не пропонує — не стверджує, а лише відкидає.

Після заключного слова секретар Контрольної Комісії, на доручення Голови, відчитав протокол, в якому Комісія, відзначивши добре ведення господарки, висловила признання Головної Управі і, зокрема Голові, запропонувавши уділити абсолюторію уступаючій Управі.

На запрошення Головної Управи, поет Е. Маланюк прочитав блискучу доповідь на тему „До проблеми малоросіяництва“. Переповнена зала вислухала тричвертьгодинну доповідь з великою увагою, запропонувавши новообраній Управі видати її окремою брошурою.

На внесок Номінаційної Комісії З'їзд обрав керівні органи Головної Управи ООЧСУ: Голова — І. Вовчук, Заступники — Т. Качалуба і проф. М. Чировський, Генеральний секретар — д-р В. Нестерчук. Члени Управи — В. Боровик, д-р І. Подригуля, В. Давиденко, М. Черешньовський, М. Кормелок, В. Костик, Ю. Кононів, М. Зацухний. При голосуванні над складом Головної Управи 7 делегатів стрималося. Контрольна Комісія: Голова — п. І. Винник, заступник — А. Гончарів, члени — М. Дужий, В. Казанівський і О. Соколяшин.

Організаційний Суд: Голова — Е. Лозинський, члени: І. Базарко, Л. Кокотинський, В. Пришляк, В. Луцкейко.

ЗІЗВІТУ ФІНАНСОВОГО РЕФЕРЕНТА ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ООЧСУ ЗА 1957-1958 р. р.

Засоби Головної Управи, за баянсами на 1 січня 1958 р. і 10 січня 1959 р. (день закриття операцій за 1958 р.) виглядають так:

Баланс ГУ ООЧСУ на 1 січня 1958 р. і 10 січня 1959 р.

АКТИВ:	На 1.I.1958 р.	На 10.I.1959 р.
1. Каса	583.34	112.15
2. Поточні р-ки в банку	10971.72	8548.81
3. Видавництво		
і література	4876.35	8700.50
4. Кольпортери	12435.12	16063.74
5. Передплатники	4542.50	5592.45
6. Інші боржники	2042.17	5256.57
7. Депозити і уділи	4617.26	250.00
8. Інвентар (майно)	962.35	997.35
	Баланс	41030.81
		45521.57
ПАСИВ:		
1. Кредитори	3846.61	6104.53
2. Амортизаційний фонд	587.28	786.75
3. Фонд спис. ціни на літературу	—	1630.29
4. Власні фонди	36596.92	37000.00
	Баланс	41030.81
		45521.57

Для порівняння фінансового стану подаємо динаміку засобів ООЧСУ за 10 років (в тис. доларів):

Роки	Всього засобів	В т. ч. власних:	В т. ч. готівка:
1949	2,8	0,1	1,3
1950	3,2	1,0	0,3
1951	8,2	7,6	2,0
1952	12,3	11,5	0,7
1953	22,0	20,0	2,8
1954	31,5	29,4	3,9
1955	33,7	31,1	4,9
1956	36,8	35,8	8,1
1957	41,0	36,6	11,5
1958	45,5	37,0	8,7

З цієї таблиці можемо бачити, що п'яново-бюджетова система господарювання є запорукою зміцнення фінансової бази Організації. Але не всі Відділи це засвоїли і прийняли на ділі. Про це говорять числа балансу. З них бачимо, що, не зважаючи на ухвали З'їздів, конференцій і зобов'язання та обіцянки, Відділи не приділили належної уваги розчисленню за видання, а у висліді така заборгованість за літературу і „Вісник“. Збільшення суми на кольпортерах в активі балансу за 1958 р., крім сказаного, пояснюється ще й тим, що в грудні 1958 р. надіслано до кольпортажі книжку А. Княжинського „На дні СССР“ і м. Щербак — лірику „Багаття“, обидві вартістю біля 5.000 дол.

Т. Качалуба
Фінансовий референт ГУ ООЧСУ

РЕЗОЛЮЦІЇ Х-ГО З'ЇЗДУ ООЧСУ

— 7-8 ЛЮТОГО 1959 р.

Х-й З'їзд ООЧСУ пересилає привіт Президентові ЗДА.

Вітає Ієрархії Українських Церков, що разом з українським народом виявляють вірність українським національним ідеалам у боротьбі за державну волю.

Х-й З'їзд ООЧСУ, яка головним завданням ставить допомогу Українському народові в його боротьбі за визволення, — клонить голови перед героїзмом і мужністю неупокореного українського народу та його визвольно-подігичними силами, що ведуть змаг за Суверенну Українську Державу.

Учасники З'їзду вітають голову Проводу ЗЧ ОУН С. Вандеру, Провід ЗЧ ОУН, який непохитно тримає прапор національної боротьби за державну волю України. З'їзд вітає Український Конгресовий Комітет і всі національно-самостійницькі організації в творчій співпраці на громадсько-політичному полі.

I РОЗДІЛ:

Після аналізу дворічної діяльності Головної Управи ООЧСУ З'їзд схвалив такі постанови:

1) За два роки, між IX і X З'їздом, напруження між московським царством та вільним світом, у проводі якого стоїть ЗДА, ні на крихту не послабли. Два роки тому Москва, використовуючи змаг арабського світу за визволення з-під колоніальних впливів, свої агресивні пляни зосереджувала на азійсько-африканських просторах. Нині володарі Кремля, послабивши дещо внутрішньо-імперську кризу, об'єктом агресії обрали Західню Німеччину, домагаючись від урядів вільного світу перетворити Західній Берлін у вільне місто.

2) Берлінський політичний вузол, над яким збираються радити політики вільного світу, є наслідком політики великопростірною укладу світу, за яким Рузвельт, Черчіль, Сталін погодилися ділити нації, занехавши природне їхнє право на державне життя. Засади цієї політики не відкинули й досі деякі політики вільного світу, не доцінюючи, негуючи, а то й поборюючи змаги народів за вільне життя, а використовують таку політику імперські володарі для поширення своїх впливів серед народів, що борються за державну незалежність.

3) Переговорами про співіснування та економічним змагом, який посилено хоче накинати ЗДА уряд ССРСР, світ не оборонить zagrożеної большевицьким імперіалізмом волі, а найменший компроміс у берлінському питанні, до якого схиляються в Лондоні, стане катастрофальним повторенням Мюнхену з 1938 р., що став прологом 2-ої Світової війни.

4) Московсько-большевицької агресії поступками і проволочками не загамувати, її зупинити тільки рішуча постава ЗДА і вільного світу в співдії і підтримці народів, поневолених большевицькою Росією, що ведуть змаг за своє національне визволення, що прийде після розвалу большевицької імперії.

5) В Україні, як і в інших національних республіках, за ці два роки сила протімперського змагу збільши-

лась, зміцніла; на культурному фронті вона виявилась в односторонній поставі українського народу проти большевицької політики обмосковлення.

6) Воронячи імперську цілість від тиску націоналізмів поневолених народів, большевицька Росія в своїй русифікаційній політиці змушена була під національними тисками де-не-де поступатись, зберігаючи імперсько-большевицькі засади.

7) Протімперський змаг українського народу спирається на активну дію і боротьбу українського націоналізму, який своєю діяльністю готує націю до національно-визвольної революції за відновлення суверенності Української Держави. З'їзд стверджує, що лише розвал імперії охоронить ще вільний світ від большевицької агресії, визволить народи з-під московської тиранії.

8) З'їзд стверджує, що власно-підметна політика ОВФ, що тримають духовий зв'язок з визвольними силами в Україні, наближає державне визволення Батьківщини. Х-ий З'їзд вважає, що змаг за державне відновлення виключає націонал-комуністичні теревені проволюцію в ССРСР через націонал-комунізм, який ніколи не мав органічного ґрунту в Україні, а був і є політичним виявом малоросіяництва.

9) З'їзд схвалює, що ООЧСУ в зовнішньо-політичній роботі має кермуватись принципами власно-підметної національної політики, всебічно підтримуючи зв'язки з національними силами АВН, поборюючи облудні і шкідливі теорії співжиття з комуністичною сатанією.

10) У політичній діяльності (зовнішній і внутрішній) наголошувати месіаністичну суть російсько-большевицького імперіалізму, що свій колоніалізм прикриває світовим чи інтернаціональним комунізмом.

II РОЗДІЛ:

1) За звітний період (1957-59) ООЧСУ, обороняючи органічно-національну структуру — громаду, як підставу життя і діяльності української спільноти, провела поважну суспільно-політичну працю. Схвалюючи її, З'їзд зобов'язує організаційні клітини ООЧСУ і надалі кермуватись у своїй діяльності засадами конструктивної ініціативи в співпраці з усіма національно-самостійницькими силами, поборюючи спроби вилотнитися з національного фронту.

2) З'їзд вважає, що лише через працю в національній громаді, проїняту національною ідеєю, можливий творчий розвиток національно-політичної думки і росту людей, а паритетні комбінації з штучно натворених груп і партійок є згубними. Праця в громаді, для неї, є підставою діяльності і мірилом сил та вартості суспільно-політичних організацій.

3) Відзначаючи, що, завдяки праці філій УККА, в яких активно співпрацювали Відділи ООЧСУ, уряди більшості стейтів у 1959 р. проголосили 22 січня Українським Днем, видавши відповідні звернення, З'їзд постановив:

а) всебічно підтримати резолюцію сенаторів (S. Joint Resolution) Джеймса-Буша про проголошення урядом ЗДА Українського Дня на всій території країни;

б) З'їзд відмічає, як дуже негативне явище, що чоловічі діячі з табору Національної Ради своїми виступа-

ми на другому Святі Державности, організованому людьми, які виломилась з системи УККА, підтримали антисупільні прояви в житті української спільноти.

4) Стверджуючи з занепокоєнням спад Народнього Фонду УККА, З'їзд закликає членство до сплати національного датку. З'їзд переконаний, що єдиним виходом з тої прикрої ситуації є визбутися опіки партійного паритету, оперши діяльність УККА на національні громади.

5) З'їзд відкидає й заперечує згубні для української спільноти намагання ДУКЦА перетворити всеукраїнську репрезентацію в Америці на експозитуру табору Нац. Ради.

6) Схвалюючи дотеперішню працю Головної Управи ООЧСУ в УККА, скеровану на зміцнення Української Централі в Америці та утримання її на незалежно-самостійницьких позиціях, З'їзд висловлює домагаання, щоб УККА приділив більше уваги українській культурі, видаванню англійською мовою наукових публікацій, які б, розкриваючи російсько-месіаністичну суть большевизму, ширили правду про Україну.

7) Підтримуючи ініціативу УККА в проголошенні 1959 року роком Мазепи, З'їзд зобов'язує Відділи ООЧСУ ініціювати й підтримувати всі заходи для гідного відзначення Мазепиною ювілею, З'їзд схвалює і вітає плян Головної Управи видати до вересня монографію „Гетьман Іван Мазепа і його доба”. З'їзд схвалює плян Головної Управи організувати між 28 червня і 15 липня у 8 осередках ЗДА національні маніфестації на відзначення 300-ліття перемоги української зброї під Конотопом, а також відзначити цю дату на Зустрічі українців Америки і Канади.

8) З'їзд вітає ініціативу українського студентства в справі створення Катедри Українознавства при одному з американських відоміших університетів і просить Відділи ООЧСУ морально і матеріально підтримати СУСТА в цій справі.

9) Відмічаючи, що в „Віснику” несистематично й неповно насвітлювалось життя в громадах і діяльність Відділів, З'їзд зобов'язує Управу Відділів допомогти Редакції в цьому, залучаючи до співпраці в журналі українські публіцистичні інтелектуальні сили.

10) Щоб зміцнити фінансову базу „Вісника”, З'їзд зобов'язує Управу Відділів і членство протягом I-го кварталу (січень-лютий-березень) організувати і зібрати передплату на журнал, згідно з фінансовими плянами Відділів, зліквідувати решту заборгованості, а протягом року приділити найбільше уваги справі розповсюдження видань Визвольного Фронту.

III РОЗДІЛ:

1) Відмічаючи задовільність фінансово-господарського стану Головної Управи, З'їзд зобов'язує Відділи суворо дотримуватись своїх зобов'язань у виконанні фінансових плянів.

2) З'їзд висловлює побажання, щоб Г. У. ООЧСУ разом з іншими організаціями ВФ, спираючись на фінансову підтримку Відділів, створила стипендійний фонд для підтримки фахових студій гуманітарних наук.

БІБЛІОГРАФІЯ

Josef Lobodowski — Piesn o Ukrainie — Instytut Literacki, Paryz 1959, стор. 34. Библиотека „Kultury”.

Є це великий цикл віршів, властиво — історіософічна (на 13 розділів) поема видатного польського поета і, можливо, єдиного серед сучасних польських письменників — консеквентного і вірного українофіла.

Як поет, Юзеф Лободовський не потребує спеціальних рекомендацій. Його органічний темперамент, безсумнівний талант і непересічне майстерство засвідчені були цілим рядом книжок поезій, як і значною кількістю прекрасних есеїв. Нещодавно на сторінках нашої преси згадувано було його книжку поезій, присвячених виключно українській тематиці, під назвою „Złota Hramota”. Формально якби продовжуючи традицію „szkoly ukraińskiej” в польській літературі XIX ст., зв'язаної з „великою еміграцією” по-наполеонівських часів, Ю. Лободовський, як поет і характер, напевно перевищує чільних представників історичної школи, і в сучасних умовах, властиво, самостійно представляє ту школу в одній своїй особі. Як письменник і, особливо, поет, він безумовно в якійсь „школі” чи напрямкові — не міститься: його розміри перевищували б рамки якої-будь номенклатури, а ширина його творчих заінтересувань напевно не зміститься лише в біжучій сучасності.

Як свідцтво справжньої поезії і як документ, що барвно й сильно відбив в собі завжди пекучу польсько-українську проблематику, — цю поему варто пізнати найширшому читальникові українському.

Польський текст поеми Ю. Лободовського супроводить рівнобіжний віршований переклад Святослава Гординського, виконаний сумлінно і водночас майстерно, наближаючи дуже близько вартості оригіналу для читача, що не знає, або знає мову польську не досить.

Е. М.

**
*

Е. Маланок — Остання весна — поезії. Видання „Вісника” — 1959. Нью Йорк. Стор. 104.

Семен Збараський — Крути. У 40-річчя Великого Чину. Мюнхен-Нью Йорк 1958. Стор. 104.

Олена Звичайна — Страх. Роман у двох частинах. Том перший. Укр. Видавнича Спілка Лондон.

Микола Гордієнко — З волниських і поліських рейдів УПА. Накладом Т-ва колишніх вояків УПА в Канаді і США. 1959. Стор. 160.

С. Мечник — Під трьома окупантами. Спогади українського революціонера-підпільника.

Петро Карпенко-Криниця — Повернення друга. Поема. Мюнхен 1959. Стор. 52.

Лев Шанковський — Українська Армія в боротьбі за державність. В-во Дніпрова Хвиля, Мюнхен 1958.

ВИДАВНИЦТВО „ВІСНИК" МАЄ НА ПРОДАЖ
ТАКІ КНИЖКИ:

	Ціна в дол.
Е. Маланюк: Остання весна — поезії, 104 стор.	1.50
А. Княжинський: На дні СССР, 232 стор.	2.75
М. Щербак: Багаття — лірика, 64 стор.	0.75
Le Vasseur De Beauplan: "A Description of Ukraine" в книзі з мапи України з XVII стол.	3.00
Правда про Росію — за Астольфом де Кюстіном опрацював О. Мирчанський	2.00
Ф. Одрач: Щебетун — повість, 294 стор.	2.50
Л. Старицька-Черняхівська: Іван Мазепа, стор. 154	1.25
Л. Старицька-Черняхівська: Останній сніп, 44 сторінки	0.50
Д. Донцов: Підстави нашої політики, 210 стор., тверда справа	2.75
..... м'яка справа	2.25
М. Чирівський: The economic factors in the growth of Russia, тв. справа, 178 стор.	3.75
Е. Маланюк: До проблеми большевізму, 82 стор.	1.00

ВИДАННЯ МИНУЛИХ РОКІВ З ОПУСТОМ:

❖ Історія Русів, 346 стор., тв. справа	3.00
..... м'яка справа	2.50
Д. Донцов: Правда прагдів великих, 95 стор.	0.50
Д. Донцов: Поемка вогняних меж — Олена Теліга, 93 стор.	0.50
Проф. О. Оглоблин: Українсько-московська угода 1654 р., 100 стор.	0.50
Проф. О. Оглоблин: Treaty of Pereyaslav, 100 стор.	0.50
Проф. О. Оглоблин: Хмельниччина і Українська державність, 24 стор.	0.25
Проф. В. Гришко: Панславізм в советській історіографії і політиці, 37 стор.	0.25
Б. Кравців: Людина і воля (сл. п. Р. Шухе- вичка-Чупринки), 31 стор.	0.25
Е. Ляхович: Перевірка наших позицій, 15 стор.	0.15
РІЧНИКИ „ВІСНИКА" за 1953, 1954, 1955, 1956 і 1957 роки в гарній полотняній оправі з зо- лотими витисками	3.00
Е. Маланюк: Нариси з історії нашої культури, 80 стор.	0.50
П. Мірчук: З мого духа печаттю (у 25-ліття ОУН), 30 стор.	0.25
В. Січинський: Крим, істор. нарис, 31 стор.	0.25
Т. Ерем: Советський акваріум, 142 стор.	0.50
М. Щербак: Шлях у вічність, поема, 29 стор.	0.25
Я. Грипівич: Віруючий Франко, 27 стор.	0.25
Гр. Косинка: Фавст з Поділля, 96 стор.	0.50

Видавництво просить надсилати передплату на місячник „Вісник" на 1959 рік. — Умови передплати: на рік — \$ 5.00, на півроку — \$ 2.75. — В продажу число коштує 50 центів.

Адміністрація Вісника

ПРИГАДКА УПРАВАМ ВІДДІЛІВ ООЧСУ

НА Х З'ЇЗДІ ВИ СХВАЛИЛИ ЧЕРЕЗ СВОЇХ ПРЕДСТАВНИКІВ БЮДЖЕТ ГУ І ФІНАНСОВІ ПІЯНІ ВІДДІЛІВ, ЗОБОВ'ЯЗАЛИСЬ В ПЕРШОМУ КВАРТАЛІ (СІЧЕНЬ, ЛЮТНИ, БЕРЕЗЕНЬ) ЗІВРАТИ ПЕРЕДПЛАТУ НА ЖУРНАЛ ЗГІДНО З ФІНАНСОВИМИ ПІЯНАМИ. ШАНУЙТЕ СВОЇ УХВАЛИ І ПОСПИШІТЬ ІХ ВИКОНАТИ. ОРГАНІЗУЙТЕ, ЗБЕРІТЬ І ПЕРЕШЛИТЬ ПЕРЕДПЛАТУ НА ЖУРНАЛІ ЯК НАЙСКОРІШЕ.

ПОЖЕРТВИ НА ПИСАНКУ ООЧСУ — 1958 р.

21-ий Відділ ООЧСУ, Пітсбург

По 2 дол.: П. Вельгош, В. Ільницький, В. Коваль.
По 1 дол.: М. Пиптик, П. Щерба, М. Дзуган, С. Влашків, М. Добрянський, С. Сало, І. Гіщак, Ю. Вертелецький, М. Салогуб, П. Перкун, Д. Гнатів, Ю. Турчин, Ф. Скрип, Незнаний, Д. Южнович, Ю. Челепіс, В. Маланчук, С. Ягуцук, М. Львівський, Д. Бобурчак, І. Луковський, С. Зварич, Д. Гошва, І. Велз, Г. Смолин, М. Стефурак, М. Дядик, В. Вередиця, М. Вібік, П. Бресляр, П. Яцишин, П. Лактар, М. Киприв, В. Стефанишин, М. Олійник.

По 0.50 дол.: А. Химчак, В. Пюрко.

Ньюарк та Ірвінгтон

По 5 дол.: А. Мигаль, В. і Л. Міт Маркет.
По 3 дол.: Н. Васняк, „Говерля", А. Стечишин, Ю. Кононів, Б. Процюк, М. Вазилюк, В. Таланчук, А. Андринок.

По 2 дол.: М. Кормило, В. Пришляк, В. Закамарок, Д. Кропивницька, М. Почтар, М. Добон, В. Боярський, С. Гриньків, П. Гарматій, Т. Данилко, І. Галій, Вертипорох, І. Назар, А. Рогальський.

По 1 дол.: І. Ілемський, П. Глітняк, З. Глітняк, С. Ференц, В. Васняк, С. Васняк, М. Ілемський, В. Вілозір, А. Вілозір, В. Терешук, М. Бодляк, М. Олинець, В. Пащак, О. Голяк, І. Грицишин, М. Медюх, Д. Гривняк, М. Мильник, С. Гриб, К. Вудник, П. Козира, Е. Кіндзерський, М. Кіндрачук, Т. Дзера, П. Лобин, М. Сольчаник, П. Микитюк, П. Пісоцький, Ф. Луцишин, П. Гой, В. Панас, В. Логоцький, В. Дорох, М. Мельник, Л. Мигаль, Е. Дмитрів, Г. Шпигульський, П. Гузовський, І. Тимчишин, І. Товчак, В. Псуй, Т. Клебан, І. Дмитрах, М. Сюшко, П. Ціціла, І. Генсюр, М. Коэюпа, О. Н., В. Кучерявий.

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА"

Від Української Народньої Помочі, Пітсбург — \$ 50.
Від окремих осіб: п. В. Повзанюк, Філа., \$ 10, пані С. Ганущак, Нью Йорк, — \$ 10.

Пасейк:

Від 7-го Відділу ООЧСУ в Пасейку — 10 дол.
В. Палюх — 5 дол.

По 1 дол.: С. Покора, Я. Петеш, О. Іванків, Д. Ма-
зурик.

Від окремих осіб: В. Шевченко, Чикаго — 2 дол.;
по 1 дол.: М. Васько, П. Василів (Чикаго), В. Грун-
товський, Гартфорд. Всім жертводавцям дякуємо!
(Закінчення збірки 1958 р. в наступному числі)